

GLOBAL DIALOGUE

12.3

3 numere pe an în mai multe limbi

Despre sociologie cu
Michele Ford

Dimitra Laurence Larochelle

Michael Burawoy –
sociologie publică

Svetlana Yaroshenko
Elena Zdravomyslova
Sari Hanafi
Margaret Abraham

Dialoguri
intersecționale

Kathy Davis
Helma Lutz
Ann Phoenix
Barbara Giovanna Bello
Ethel Tungohan
Amund Rake Hoffart

Perspective teoretice

Koichi Hasegawa

Perspective asupra
situației din Ucraina

Nataliya Chernysh
Yuriy Pachkovskyy
Darie Cristea

Secțiune deschisă

- > De ce avem nevoie de date intersecționale comparative despre LGBT+
- > Recunoaștere, citare și nedreptate epistemică
- > Corpuri profitabile și mobilități de îngrijire în ECE
- > Muncă domestică intermediată: piața Sri Lanka – Arabia Saudită

MAGAZINE

International
Sociological
Association
isa

VOLUMUL 12 / NUMĂRUL 3 / DECEMBRIE 2022
<https://globaldialogue.isa-sociology.org/>

GD

> Editorial

In acest număr, secțiunea „Despre sociologie” prezintă un interviu realizat de Dimitra Laurence Larochelle cu cel mai renumit om de știință Michele Ford, care oferă informații despre activitățile sale de consultanță pentru Organizația Internațională a Muncii (OIM), provocările pentru cercetătorii sociologi și despre dificultăți cu care se poate confrunta lupta pentru drepturile muncii.

Primul nostru simpozion se referă la cel mai impresionant și inspirator corp de lucrări al lui Michael Burawoy. În calitate de fost președinte al ISA și fondator al *Global Dialogue*, acesta a inițiat și a influențat o dezbatere amplă asupra sociologiei publice și globale. Sari Hanafi, actualul președinte al ISA, Margaret Abraham, fostul președinte al ISA, și Svetlana Yaroshenko și Elena Zdravomyslova reflectă asupra colaborării lor cu acesta și asupra recente sale cărți *Public Sociology: Between Utopia and Anti-Utopia* și, de asemenea, pune în evidență sociologia publică din diferite perspective.

Cel de-al doilea simpozion, organizat de experții proeminenți Kathy Davis și Helma Lutz, arată modul în care teoria călătoriei și conceptul de intersecționalitate sunt elaborate, reelaborate și implementate în diferite contexte. Această compilație de articole oferă o privire de ansamblu asupra modurilor în care intersecționalitatea a fost influentă și asupra modului în care oamenii de știință și activiștii se referă la inegalitate, putere și schimbări sociale, atât la nivel local, cât și global. Ann Phoenix, Barbara Giovanna Bello, Ethel Tungohan și Amund Rake Hoffart acoperă o gamă largă de subiecte.

În secțiunea teoretică, Koichi Hasegawa reflectă asupra mișcării Fridays for Future dintr-o perspectivă a mișcării sociale, concentrându-se pe încadrarea culturală, mobilizarea resurselor și structura oportunităților politice și examinând de ce aceste campanii au avut atât de mult succes și de ce participarea a fost scăzută și lentă în Japonia, în comparație cu alte țări.

Studiul nostru de caz asupra unei țări a fost elaborat ca urmare a războiului de agresiune împotriva Ucrainei, așa cum s-a văzut în vara anului 2022. Cu referire la dezbaterile sociologice despre glo-

balizare, Nataliya Chernysh ia în considerare rolul sociologiei în faza post-globalizare în ceea ce privește acest război. Yuriy Pachkovskyy face referire la experiența concretă a invaziei, la trauma colectivă și la consecințele care trebuie trase din război. Darie Cristea se întreabă despre locul sociologiei în fața unei „dileme de securitate” și a ascensiunii mișcărilor și partidelor antisistem.

În „Secțiunea deschisă” Sait Bayrakdar, Andrew King și Jana Bacevic reflectă asupra sensibilității necesare pentru diversitate și intersecționalitate în munca științifică, studii și anchete reprezentative, precum și întrebări epistemice, în timp ce Petra Ezzeddine, Kristine Krause și Wasana Handapangoda investighează diferite forme de marketizare transnațională contemporană a îngrijirii.

În urmă cu cinci ani, am inițiat echipa editorială a *Global Dialogue* știind că ar fi o onoare, dar și o provocare să îl succedăm pe fondatorul și fostul editor Michael Burawoy. Acum, că activitatea noastră editorială se apropie de sfârșit, este la latitudinea cititorilor *Global Dialogue* să judece cu privire la munca depusă de-a lungul anilor. Împreună cu redactorii noștri asistenți Raphael Deindl, Johanna Grubner, Walid Ibrahim și Christine Schickert, care au făcut o treabă excelentă în tot acest timp, suntem foarte recunoscători pentru colaborarea lor minunată și inspirată: editorii regionali și echipele lor din întreaga lume, care au făcut *Global Dialogue* cu adevărat global și accesibil pentru un public larg academic și non-academic; redactorii șefi Lola Busuttil și August Bagă drept coloana vertebrală creativă și organizatorică a revistei; editorii asociați Aparna Sundar și Christopher Evans pentru editarea lor valoroasă; președintele și secretariatul ISA pentru sprijinul lor continuu; și toți autorii *Global Dialogue* pentru că au oferit perspective asupra sociologiei vie în atâtea locuri de pe glob. A fost o plăcere să fim o parte activă a acestei uimitoare echipe *Global Dialogue* și cu toții ne vor lipsi. Suntem bucuroși să-l primim în calitate de redactor pe Breno Bringel, sociolog politic de renume internațional și membru activ de lungă durată în cadrul ISA, care, fără îndoială, va continua să dezvolte *Global Dialogue* în următorii ani. ■

Brigitte Aulenbacher și Klaus Dörre,
editori *Global Dialogue*

> **Publicația *Global Dialogue* poate fi găsită tradusă în mai multe limbi străine pe [website](https://www.globaldialogue.org/).**
> **Propunerile de articole se trimit la adresa globaldialogue.isa@gmail.com.**

isa International
Sociological
Association

**GLOBAL
DIALOGUE**

> Echipa editorială

Redactori: Brigitte Aulenbacher, Klaus Dörre.

Redactori asistenți: Raphael Deindl, Johanna Grubner, Walid Ibrahim.

Redactor asociat: Christopher Evans.

Redactor-șefi: Lola Busuttil, August Bagă.

Consultant: Michael Burawoy.

Consultant media: Juan Lejárraga.

Redactori consultanți:

Sari Hanafi, Geoffrey Pleyers, Filomin Gutierrez, Eloisa Martín, Sawako Shirahase, Izabela Barlinska, Tova Benski, Chih-Jou Jay Chen, Jan Fritz, Koichi Hasegawa, Hiroshi Ishida, Grace Khunou, Allison Loconto, Susan McDaniel, Elina Oinas, Laura Oso Casas, Bandana Purkayastha, Rhoda Reddock, Mounir Saidani, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Nazanin Shahrokni.

Redactori regionali

Lumea arabă: (Tunisia) Mounir Saidani, Fatima Radhouani; (Liban) Sari Hanafi.

Argentina: Magdalena Lemus, Juan Parcio, Dante Marchissio.

Bangladesh: Habibur Khondker, Khairul Chowdhury, Fatema Rezina Iqbal, Mumita Tanjeela, Mohammad Jasim Uddin, Bijoy Krishna Banik, Sabina Sharmin, Abdur Rashid, Sarker Sohel Rana, Md. Shahidul Islam, A.B.M. Najmus Sakib, Eashrat Jahan Eyemoun, Helal Uddin, Masudur Rahman, Shamsul Arefin, Yasmin Sultana, Syka Parvin, Ruma Parvin, Saleh Al Mamun, Ekramul Kabir Rana, Sharmin Akter Shapla, Md. Shahin Aktar.

Brazilia: Fabrício Maciel, Angelo Martins Junior, Andreza Galli, Ricardo Visser, Gustavo Dias, José Guirado Neto, Jéssica Mazzini Mendes.

Franța/ Spania: Lola Busuttil.

India: Rashmi Jain, Rakesh Rana, Manish Yadav, Pragya Sharma.

Indonezia: Hari Nugroho, Lucia Ratih Kusumadewi, Fina Itiriyati, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana, Diana Teresa Pakasi, Nurul Aini, Geger Riyanto, Aditya Pradana Setiadi.

Iran: Reyhaneh Javadi, Niayesh Dolati, Sayyed Muhamad Mutallebi, Elham Shushtarizade.

Kazahstan: Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Almash Tlespayeva, Kuanysh Tel, Almagul Mussina, Aknur Imankul, Madiyar Aldiyarov.

Polonia: Urszula Jarecka, Joanna Bednarek, Marta Błaszczńska, Anna Turner, Aleksandra Biernacka.

România: Raluca Popescu, Raisa-Gabriela Zamfirescu, Bianca Mihăilă, Ruxandra Păduraru, Ana-Maria Rențea, Maria Vlasceanu.

Rusia: Elena Zdravomyslova, Daria Kholodova.

Taiwan: Wan-Ju Lee, Tao-Yung Lu, Yu-Wen Liao, Po-Shung Hong, Yi-Shuo Huang, Chien-Ying Chien, Zhi Hao Kerk, Mark Yi-wei Lai, Yun-Jou Lin, Yun-Hsuan Chou.

Turcia: Gül Çorbacioğlu, Irmak Evren.

În această secțiune, autorii explorează munca fondatorului Global Dialogue și fost președinte al ISA, Michael Burawoy, punând în discuție problema sociologiei publice.

Cercetătorii din Ucraina și România aruncă o privire asupra situației actuale din teritoriu, a războiului de agresiune al Rusiei și a consecințelor sale pentru sociologie.

Secțiunea teoretică reflectă din perspectiva mișcărilor sociale motivele pentru care campaniile Fridays For Future pot fi considerate cea mai de succes acțiune colectivă din trecutul recent.

Global Dialogue există datorită unui grant generos de la **SAGE Publications**.

> În acest număr

Editorial 2

> DESPRE SOCIOLOGIE

Acționând la nivel global: sociologii apără drepturile lucrătorilor.
Un interview cu Michele Ford

de **Dimitra Laurence Larochele, Franța** 5

> MICHAEL BURAWOY – SOCIOLOGIE PUBLICĂ

Sociologia publică în contextul rusesc

de **Svetlana Yaroshenko și Elena Zdravomyslova, Rusia** 8

Împingerea sociologiei publice spre o sociologie dialogică

de **Sari Hanafi, Liban** 11

Reflectând asupra lui Michael Burawoy
și a sociologiei publice

de **Margaret Abraham, SUA** 13

> DIALOGURI INTERSECȚIONALE

A gândi local și global despre intersecționalitate

de **Kathy Davis, Țările de Jos și Helma Lutz, Germania** 15

Trecutul intersecțional bântuie viitorul intersecțional

de **Ann Phoenix, Regatul Unit** 17

Perspective intersecționale asupra mișcărilor sociale

de **Barbara Giovanna Bello, Italia** 20

Solidități intersecționale și muncitori migranți
în domeniul îngrijirii

de **Ethel Tungohan, Canada** 22

Căutarea metaforei intersecționale potrivite

de **Amund Rake Hoffart, Norvegia** 24

Intersecționalitatea ca metodă critică

de **Kathy Davis, Țările de Jos și Helma Lutz, Germania** 26

> PERSPECTIVE TEORETICE

Fridays for Future: o perspectivă a mișcărilor sociale

de **Koichi Hasegawa, Japonia** 28

> PERSPECTIVE ASUPRA SITUAȚIEI DIN UCRAINA

Cum afectează războiul ruso-ucrainean sociologia

de **Nataliya Chernysh, Ucraina** 31

Trauma colectivă și cea individuală

de **Yuriy Pachkovskyy, Ucraina** 33

Războiul din Ucraina schimbă ceea ce credeam că știm

de **Darie Cristea, România** 35

> SECȚIUNE DESCHISĂ

De ce avem nevoie de date intersecționale
comparative despre LGBT+

de **Sait Bayrakdar și Andrew King, Regatul Unit** 37

Cine știe? Recunoaștere, citare și nedreptate epistemică

de **Jana Bacevic, Regatul Unit** 39

Corpuri profitabile și mobilități de îngrijire
în Europa Centrală și de Est

de **Petra Ezzeddine, Republica Cehă și
Kristine Krause, Țările de Jos** 41

Muncă domestică intermediată:
piața Sri Lanka – Arabia Saudită

de **Wasana Handapangoda, Austria și Sri Lanka** 43

„În sociologie, este foarte ușor să te împotmolești cu adevărat în
cercetarea la nivel micro – și asta e important – dar e bine să poți
articula asta la întrebări mai mari”

Michele Ford

> Acționând la nivel global: sociologii apără drepturile lucrătorilor

un interviu cu Michele Ford

Michele Ford este profesoară și directorul Centrului pentru Asia de Sud-Est din Sydney, Australia. Cercetările sale se concentrează asupra mișcărilor forței de muncă din Asia de Sud-Est, asupra intersecției dintre sindicatele naționale și internaționale, asupra migrației forței de muncă și asupra implicării forței de muncă în sfera politică. Activitatea ei a fost susținută de o serie de granturi ale Consiliului Australian de Cercetare (ARC) legate de acestea și de alte subiecte. În prezent, ea conduce proiecte ARC Discovery privind relațiile de muncă în industria confecțiilor din Myanmar și în industria pescuitului comercial din Indonezia. De asemenea, ea conduce și un proiect ARC Linkage privind răspunsurile sindicale la violența bazată pe gen în industria construcțiilor din Cambodgia. În plus față de activitatea sa academică, ea a fost implicată în activități ample de consultanță pentru Organizația Internațională a Muncii (OIM), în mișcarea internațională a forței de muncă și în guvernul australian.

Michele Ford este interviuată de **Dimitra Laurence Larochelle**, bursieră post-doctorală la Universitatea Politehnică din Hauts-de-France, Franța. Este Reprezentant al Tineretului la Organizația Națiunilor Unite pentru ISA (Asociația Sociologică Internațională), membră a consiliului de administrație al comisiei de cercetare ISA pentru Sociologia comunicării, cunoașterii și culturii (RC14), editor asociat al *Art Style / Art & Culture International Magazine* și membră a colegiului de redacție al revistei internaționale *THESIS*.

D.L.L.: Îmi puteți spune va rog despre relația dumneavoastră cu Organizația Internațională a Muncii? Cât timp ați colaborat cu OIM și în ce moduri?

M.F.: Prima dată am intrat în contact cu OIM în Myanmar. În 2013, mă uitam la modul în care au apărut relațiile industriale după tranziția de acolo și, ca parte a acestui fapt, am interviuat oameni care lucrau pentru OIM. Din moment ce conduc, de asemenea, Centrul pentru Asia de Sud-Est din Sydney, am decis că ar fi un lucru util să creăm implicare instituțională și să ținem un atelier de lucru pentru sindicaliști, angajatori și oficiali guvernamentali. Rolul acestuia ar fi fost de a le arăta ce fac alte țări în jurul relațiilor

industriale. Am prezentat această idee biroului OIM din Myanmar și au fost foarte încântați să colaboreze. Au participat aproximativ 70 sau 80 de persoane, inclusiv ministrul și directorii generali de resort relevanți. A fost o colaborare foarte bună. După aceea, unii dintre acei oameni, care au trecut la alte roluri în cadrul OIM, mi-au cerut să fac alte lucruri. De exemplu, am lucrat cu un coleg de-ai mei la un document de referință privind industria confecțiilor din opt țări din Asia, care a fost susținut de biroul regional al OIM.

Apoi, în 2019, am călătorit la Geneva pentru a lucra pe teren cu sindicatele globale. Cineva de la OIM a văzut o carte pe

care am scris-o despre sindicatele globale și migrația forței de muncă și mi-a cerut să țin o prezentare. În timp ce am fost acolo pentru a face asta, am avut câteva interviuri cu mai multe persoane și una dintre acestea a fost șeful biroului Asia-Pacific al Biroului pentru Activități ale Lucrătorilor (APBAL). Mai târziu, el mi-a cerut să efectuez cercetări cu privire la lucrătorii din industria uleiului de palmier în Indonezia și despre strategiile uniunii digitale în Asia și Pacific.

Lucrul interesant este că unele dintre lucrurile pe care le-am publicat privind OIM au fost destul de critice. De exemplu cu privire la rolul OIM în Myanmar, dar cred că oamenii cu care mă conectez sunt de fapt destul de deschiși la acest lucru. Adică dacă nu ar fi deschiși, nu ar colabora cu mine. Oamenii cu care colaborez în OIM mi-au respectat rolul de prieten critic/ străin. Deci, eu nu simt că este un compromis pentru mine să colaborez cu ei. Dacă ar fi fost, nu aș fi făcut-o.

D.L.L.: Ați putea să-mi spuneți, vă rog, cum vă aplicați lentila și abilitățile sociologice la OIM? Mai exact, ați putea explica modul în care un sociolog poate acționa în cadrul ONU pentru a îmbunătăți soluțiile privind problemele legate de muncă?

M.F.: Cred că principalul lucru este să aducem o lentilă academică. Putem genera informații pe care instituția nu le poate genera neapărat de la sine. Dacă te uiți la modul în care funcționează OIM, acesta comandă o mulțime de oameni să facă cercetare. Mi s-a oferit destul de multă libertate de a structura aceste proiecte pentru că toate sunt proiecte orientate spre cercetare, mai degrabă decât evaluări. Am făcut multă muncă de evaluare pentru mișcarea uniunii internaționale, și aceasta a fost destul de diferită. În cazul OIM, există câteva întrebări la care vor un răspuns, dar dincolo de asta au fost foarte deschiși să-mi permită să structurez proiectul. Acolo îmi pot aduce expertiza academică, nu? Deci, pot decide ce tipuri de date am nevoie și cum ar trebui colectate și procesate.

Când am început, am fost îngrijorată de faptul că munca mea ar putea fi supusă unei cenzuri, deoarece OIM trebuie să fie atent în ceea ce privește perspectivele guvernamentale, precum și perspectivele sindicale și ale angajatorilor – și dacă ar fi existat, aș fi încetat să mai lucrez cu ei. Dar nu am simțit că am avut vreo restricție. A fost o surpriză plăcută! Poate că acesta este unul dintre motivele pentru care le place să-i facă pe cercetătorii din afară [râde] – să introducă diferite voci în dezbateri.

D.L.L.: Ați mai spus că oferiți feedback critic și că oamenii din cadrul OIM sunt foarte deschiși și că nu aveți restricții. Cu toate acestea, v-ați confruntat cu alte provocări? În general, care sunt provocările cu care s-ar putea confrunta un sociolog atunci când lucrează în organizații internaționale? Și dacă ați întâmpinat vreodată alte provocări, cum le-ați depășit?

M.F.: Ca să fiu sinceră, probabil că nu este ceva ce orice organizație ar dori să citească [râde], dar OIM este foarte birocratică. Din acest motiv, se mișcă foarte încet. De exemplu, într-un proiect recent, mi-au stabilit o grămadă de interviuri cu sindicatele din Asia-Pacific. Adică, pe de o parte, acest lucru a fost foarte util. Dar ar fi fost mai rapid pentru mine să o fac eu. Birocrația presupune multe drumuri de făcut. Este o organizație mare, așa că atunci când lucrezi cu ei, trebuie să ai de-a face cu modul lor de a face lucrurile. Toată mecanica de a rezolva lucrurile... este foarte diferit, de exemplu, de lucrul cu un ONG care are multă flexibilitate și o echipă mai mică, astfel încât lucrurile să se poată face rapid. Dar cu siguranță aduce și avantaje pentru că cercetările care se fac pentru OIM construiesc un anumit statut. Este un element esențial pentru CV-uri. Sunt profesor titular, deci nu contează atât de mult pentru mine din punct de vedere academic, dar în ceea ce privește acreditarea pentru alte tipuri de lucrări aplicative, este foarte util să fi lucrat pentru OIM.

Cred că ar fi foarte diferit dacă nu ai fi academician, dacă ai trăi pe un teren al consultanței. Pentru persoanele aflate în aceste situații, ar putea fi dificil, deoarece OIM nu oferă condiții de muncă foarte bune pentru consultanți sau nu plătește foarte bine! Dar, ca academician, e foarte frumos. Avem ocazia să influențăm dezbateri, nu? Acești oameni iau decizii cu privire la programele pe care OIM le va desfășura. Este un privilegiu real de a avea o oportunitate de a le alimenta procesele de luare a deciziilor. Acesta este un mod de a aplica abilitățile noastre academice și intelectuale la o problemă din lumea reală și s-ar putea să contribuiți la un rezultat cu adevărat concret, deoarece acesta este un organism care poate influența lucrurile.

D.L.L.: Care credeți că sunt limitele implicării unui sociolog în cadrul ONU?

M.F.: Cred că organizațiile din sistemul Națiunilor Unite sunt organizații foarte mari, cu mulți actori interesați de ceea ce se întâmplă în interiorul acestora. Totul trebuie să fie foarte măsurat din punct de vedere politic din cauza acestor tipuri de actori. De asemenea, OIM are o bază de finanțare relativ mică. Deci, în multe privințe, trebuie să răspundă agendelor donatorilor săi. Uneori poate facilita într-adevăr munca bună, dar uneori munca bună trebuie abandonată pentru că nu există finanțare în curs de desfășurare sau, știți, eforturile oamenilor sunt împinse într-o anumită direcție din cauza naturii agendelor donatorilor. În cazul OIM, există un număr mic de țări care finanțează cea mai mare parte a activităților sale. Deci, desigur, acest lucru dă forma agendei. Nu este neapărat un lucru negativ, dar este o limitare a oportunităților sociologilor de a avea impact.

D.L.L.: Din 2020, ne confruntăm cu o pandemie globală care are inevitabil consecințe importante asupra forței de muncă și asupra condițiilor de muncă din întreaga lume. Ce politici publice ați promovat pentru a consolida

>>

drepturile lucrătorilor în timpul pandemiei? Există domenii care au fost trecute cu vederea, în opinia dumneavoastră?

M.F.: Nu atât de mult trecute cu vederea, dar în ceea ce privește unele domenii cheie, sunt unele probleme arzătoare în acest moment, cum ar fi condițiile din lanțurile de aprovizionare. Dacă ne uităm la industria confecțiilor, când a lovit COVID-ul, au existat blocaje în logistică și a avut loc scăderea comenzilor de consum. Dintr-o dată fabricile nu mai aveau comenzi. Trebuiau fie să reducă programul de lucru al oamenilor, fie să scape de ei. În acest sens, brandurile fac mult tam-tam cu privire la toate lucrurile pe care le fac pentru angajați. Dar apoi, într-o perioadă de criză precum COVID, vedeți cât de repede se retrag. În ultimii 20-30 de ani s-a lucrat mult la guvernanta internațională a muncii, inclusiv prin intermediul OIM. Dar legat de avea sisteme care sancționează multinaționalele care nu fac ceea ce trebuie în ceea ce privește drepturile angajaților, avem un drum lung de parcurs.

Evident, economia de tip gig este de mare interes pentru sociologii muncii și ai relațiilor industriale în acest moment și, în unele contexte, poate duce de fapt la o formalizare a muncii. Deci, în țări precum India și Indonezia, oameni care au fost anterior neoficiali, acum cel puțin au pe cineva împotriva căruia se pot organiza. Dar apoi, pe de altă parte, desigur, platformele sunt atât de puternice încât poate fi o adevărată provocare pentru menținerea drepturilor angajaților. Este încurajator faptul că acum există cazuri în instanță în care statutul șoferilor livratori ca angajați este recunoscut, dar nu cred că OIM sau oricine altcineva are o idee cu adevărat bună despre cum să reglementeze aceste forme de muncă emergente.

Un lucru la care OIM a lucrat mult de-a lungul anilor, ceea ce este minunat, este că încearcă să înțeleagă mai bine sectorul neoficial de muncă și acest lucru este de fapt legat de munca pe platforme digitale. În multe privințe, munca pe platformele digitale este o formă intermediară între ocuparea formală a forței de muncă și ocuparea forței de muncă în sectorul informal. Cred că acest lucru reprezintă o oportunitate pentru noi, atât ca sociologi, dar și ca oameni care doresc să se implice în lumea reală de a încerca să găsească diferite moduri în care interesul angajaților poate fi reprezentat în sectoare care nu sunt formalizate.

Cred că acestea ar fi cele trei aspecte ale mele. Acestea nu sunt probleme noi sau legate în mod specific de COVID, dar COVID a subliniat cu adevărat problemele din aceste industrii. A subliniat, într-o manieră generală, retragerea

statului bunăstării și absența acestuia în țările care nu au avut niciodată unul în primul rând. Știți, în astfel de momente devine foarte clar cât de profund acest lucru afectează indivizii. Dacă ești în Norvegia, Grecia sau Congo, viața este foarte diferită, iar impactul unei pandemii este foarte diferit. Cred că, în acest fel, se face un fel de apel de apărare pentru a face un caz pentru reafirmarea statului bunăstării... Pandemia a subliniat cu adevărat importanța de a avea o plasă de siguranță socială.

D.L.L.: Aveți vreun sfat pentru sociologii juniori și oamenii de știință sociali care încep o carieră în domeniul internațional? Aveți recomandări sau informații despre găsirea oportunităților de angajare?

M.F.: Organizațiile din sistemul Națiunilor Unite sunt deja un mare angajator în domeniul drepturilor cercetătorilor juniori în științele sociale, deci există o mulțime de locuri de muncă în sistem. De asemenea, există locuri de muncă și în alte tipuri de organizații care se grupează în jurul sistemului. În ONG-urile internaționale și așa mai departe, există, de asemenea, o mulțime de oameni cu doctorate.

Dacă cineva este pe o cale academică, atunci eu chiar cred că este foarte motivant să se conecteze cu organizații cum ar fi OIM. Ne fundamentează cercetarea în realitate și ne scoate din nivelul micro. În sociologie, este foarte ușor să te împotmolești cu adevărat în cercetarea la nivel micro – și asta e important – dar e bine să poți articula asta la întrebări mai mari. Analizarea modului în care funcționează sistemul ONU ne ajută să generăm unele dintre aceste întrebări mai mari. Răspunsurile la aceste întrebări s-ar putea să nu fie răspunsurile pe care neapărat sistemul însuși dorește să le audă. Dar, fiind de fapt acele voci implicate, dar critice, cred că avem un potențial de a influența acest sistem în sine, dar și grupurile din societatea din întreaga lume pe care sistemul speră să le servească.

În ceea ce privește aspectele practice, este important ca cercetătorii juniori să intre în echipe, să se conecteze în domeniul lor, să ia contact cu practicienii, să fie un bun contribuitor... Astfel încât atunci când cineva caută pe cineva care să se implice într-un proiect, să se gândească la tine. Există rețeaua în sine și apoi se adaugă dovada valorii tale. În cele din urmă, devii unul dintre oamenii la care vin oamenii. ■

Adresă de corespondență: Michele Ford <michele.ford@sydney.edu.au>

> Sociologia publică în contextul rusesc

de **Svetlana Yaroshenko** și **Elena Zdravomyslova**, Asociația de Sociologi din St. Petersburg, Rusia

„Debate on public sociology in St. Petersburg,” Eugenia Golant 2015.

In această lucrare, discutăm despre provocările cu care se confruntă sociologia publică în Rusia de astăzi. Întrebarea de bază pe care o abordăm este: Ce putem spune despre angajamentul profesional într-un regim politic al cărui nume este încă de negăsit? În prezent trăim adevăratul coșmar distopic al „operațiunii militare speciale” – războiul din Ucraina – și aici descriem efectele sale asupra sociologiei *in statu nascendi*. Ne referim la discuțiile și cercetările efectuate în Rusia, la experiența noastră profesională și la cartea lui Michael Burawoy din 2021 *Public Sociology: Between Utopia and Anti-Utopia*, pe care am discutat-o cu colegii, inclusiv cu cei menționați de Burawoy în prefața cărții sale și cu cercetătorii care au contribuit la dezvoltarea sociologiei publice ruse.

> Inspirație de la Michael Burawoy

Michael Burawoy identifică mai multe caracteristici ale sociologiei în regimurile nedemocratice. El susține că, în astfel de circumstanțe, sociologia funcționează ca „o centură de transmisie pentru ideologia partidului-stat” și există în principal sub forma sociologiei politice servabile. Libertatea academică este limitată, iar oamenii de știință experimentează un control rigid asupra activităților lor profesionale. Considerăm că o astfel de orientare subordonată partidului-stat este un semn de naștere nedorit al sociologiei în Rusia, iar aderarea la această cale este greu de depășit.

Cu toate acestea, curentul de opoziție al sociologiei profesionale critice și angajamentul său față de deschiderea

publică sunt, de asemenea, importante în peisajul sociologic rusesc. În timp ce sociologia empirică a existat în general sub forma cercetării dirijate sau ghidate privind politicile publice, există și sociologi care au luptat pentru autonomie profesională, pentru dreptul de a oferi expertiză independentă și pentru posibilitatea de a discuta deschis probleme în cadrul comunității sociologice și cu publicul non-academic. Sociologii ruși s-au străduit întotdeauna să fie intelectuali publici. În anii sovietici, cei mai buni sociologi s-au plâns din păcate de caracterul doar ornamental și de inutilitatea cercetării lor. Ei au oferit diagnosticul social și au dat sfaturi pe care nimeni nu le-a ascultat în regimul autoritar.

Burawoy susține că, pentru „a înflori, disciplina noastră are nevoie de implicare publică”. Auto-reflecția sociologilor ruși confirmă această afirmație. Dezbătând perspectivele sociologilor ruși în anii 2000, oamenii de știință au fost de acord că „sărăcia teoretică” și lipsa de profesionalism sunt cauzate de slăbiciunea societății civile, de lacunele în instituționalizare și de lipsa autonomiei ([Romanov și Yarskaya 2008](#); [Sokolov 2009](#)). O parte a comunității profesionale și-a exprimat speranța că democratizarea și integrarea în comunitatea sociologică globală ar ajuta la depășirea limitărilor sociologiei politice superficiale și servabile. Alții au subliniat tendința de fragmentare și lipsa comunicării profesionale ([Lytkina & Yaroshenko 2019](#)).

> Realizările sociologiei publice în secolul XXI

În perioada post-sovietică, vizibilitatea sociologiei în domeniul public a crescut. Afirmațiile sociologiei publice au rezonat întotdeauna cu ideea populară a profesiei noastre. Noile generații de sociologi ruși cred că a efectua cercetări sociologice înseamnă a interacționa cu cetățenii; ei desfășoară activități de cercetare care vizează inițiative și ONG-uri de la nivel local. Astfel, ideea de sociologie publică organică a câștigat sprijin în cadrul comunității profesionale ruse.

Dar, în cea mai mare parte, ceea ce încă mai vedem sunt efectele sociologiei publice tradiționale: prelegeri publice, interviuri, evaluări ale experților, popularizarea rezultatelor cercetării; toate aceste activități contează acum în ratingurile profesionale. Implicarea publică aduce beneficii materiale și simbolice instituțiilor și persoanelor fizice. În ultimele decenii, sociologii ruși au învățat cum să comunice cu mass-media (făcând alegeri informate ale interlocutorilor media de încredere). Această competență a devenit o realizare a sociologiei publice tradiționale din Rusia. De ceva vreme,

>>

a existat o ruptură politică care a devenit o caracteristică importantă a domeniului sociologic în Rusia. Până de curând, reprezentanții diferitelor tabere și-au găsit fiecare propriile mijloace de publicitate. Pentru sociologii publici critici, a existat o nișă de încredere formată din diferite agenții care au fost pregătite să lucreze cu ei, inclusiv canalul de radio *Ekho Moskvy*, ziarul *Novaia Gazeta* și mai multe resurse online.

Cu toate acestea, odată cu înăsprirea regimului autoritar, domeniul public s-a subțiat treptat. Jurnalismul critic și cercetarea, reprezentate atât de persoane fizice, cât și de instituții, au fost forțate să iasă din domeniul public oficial. Fie au fost etichetați drept „agenți străini”, fie au suferit transformări ideologice prin autocenzură, fie au fost pur și simplu lichidați.

> Legislație represivă, dezmembrarea societății civile și sufocarea sociologiei publice

Înainte de ziua nefastă de 24 februarie 2022, când „operațiunea militară specială” din Ucraina a fost lansată de autoritățile statului rus, autocrația a dezmințit cu succes societatea civilă rusă, limitând capacitatea claselor populare de a influența politica de stat. Persecuția recentă a fost posibilă din punct de vedere legal printr-un set de legi represive adoptate de legislativul rus după protestele în masă împotriva fraudei electorale din 2011-12. Mai exact, legislația privind „propaganda gay” (2013) restricționează libertatea de exprimare și incriminează comunitatea LGBTQI+. A contribuit la restricțiile impuse studiilor de gen în Rusia. „Legea agenților străini” (2012) a funcționat ca o garotă care a provocat asfixierea societății civile și restrângerea activităților profesionale ale instituțiilor nestatale implicate în proiecte de sociologie publică organică. Această lege a vizat inițial ONG-urile implicate în activități politice și care au primit granturi internaționale. În zilele noastre, cercetarea în domeniul politicilor publice și al promovării publice a devenit obiectul unor astfel de calificări. Organizațiile pentru drepturile omului și instituțiile de cercetare neguvernamentale, cum ar fi Memorial, Centrul Levada, Centrul pentru Cercetare Socială Independentă și centrele de studii de gen au fost primele ținte enumerate ca agenți străini (AS). Costurile acestui statut „toxic” sunt adesea bariere insurmontabile pentru cercetarea socială, ceea ce duce la restrângerea cooperării internaționale, precum și la austeritatea financiară și la cheltuielile birocratice ([Skibo 2020](#)).

Aplicarea legilor represive a înăbușit, de asemenea, societatea civilă rusă. Vocile sale au devenit slăbite ca și cum ar încerca să scape de sufocare. Cetățenii activi, inițiativele civice și ONG-urile se tem de persecuție. Teama publică, precum și represiunea reală au generat dificultăți de respirație pentru sociologia publică.

Majoritatea ONG-urilor au încercat să evite stigmatizarea statutului și au ales strategia auto-lichidării. (Multe centre de studii de gen s-au închis.) Câteva ONG-uri catalogate ca fiind agenți străini și-au continuat activitățile, desfășurând un experiment autoimpus de supraviețuire. Autocenzura a

devenit o altă strategie populară pentru cercetătorii și jurnaliștii care încearcă să continue „funcționarea afacerii ca de obicei” în condiții sufocante. În timp ce canalele media oficiale au restricționat contactele cu agenții străini, social media au început să constituie un tărâm public alternativ pentru discuții deschise.

Cu toate acestea, aceasta a fost doar faza inițială a „operațiunii speciale” împotriva acelei părți a societății civile ruse care a rămas încă nesilentoasă. Cei doi ani de pandemie de COVID-19 au ajutat autocrația să interzică evenimentele publice, să zdrobească protestele și să transfere atenția publică de la afacerile internaționale la amenințările la adresa sănătății și vieții personale.

> Distopia operațiunii militare speciale și asfixierea sociologiei publice

După începerea războiului din Ucraina, situația s-a înrăutățit drastic. O nouă serie de legi represive a încheiat discuțiile publice și a incriminat protestele. Modificările din 2022 aduse Legii Ageților Străini extind gama de ținte și pretexte pentru persecuție. Noile statusuri de „organizație nedorită” și „țară neprietenosă” distrug eforturile de cooperare academică internațională. În acest context, adepții sociologiei publice sunt ușor de catalogat ca fiind agenți străini și sunt forțați să intre în rândurile celor persecutați. Acest lucru se poate întâmpla chiar și acelor cercetători și instituții care încearcă să-și demonstreze punctul de vedere apolitic și credința în neutralitatea academică.

În această atmosferă, vechea diviziune politică dintre sociologii servizbili și cei critici a fost reînviată. După începerea războiului, cercetătorii în științele sociale și-au exprimat pozițiile în scrisori deschise de susținere și protest. Mulți protestatari au fost nevoiți să opteze pentru exil intern sau extern (sperăm, temporar).

În martie 2022, presa a difuzat o scrisoare de susținere a Uniunii Rectorilor cu 180 de semnături. Acest gest politic părea să garanteze acestor universități și personalului lor un anumit grad de securitate, dar a făcut ca aceste instituții să fie ținte ale culturii anihilării (eng. *cancel culture*) în comunitatea academică internațională. Simultan, au fost semnate scrisori de protest, cercetători individuali și instituții independente au postat declarații de protest pe site-urile lor de socializare (Telegram, Facebook și canalele Instagram). Scrisorile de protest au subliniat consecințele devastatoare ale războiului pentru societatea rusă și mediul academic ([Dubrovsky & Meyer 2022](#)). La scurt timp după începerea războiului, Instagram și Facebook au fost blocate în Rusia, iar accesul nerestricționat la rețelele de socializare a devenit disponibil numai prin utilizarea unui VPN.

Cu toate acestea, majoritatea sociologilor evită să facă declarații deschise cu privire la invazie. Cei care se abțin își explică alegerea prin considerente de „neutralitate profesională”. Ei cred în raționalitatea neutră a unui savant

care ar trebui să rămână neutru, să ofere expertiză și să nu se încurce cu probleme politice. Acest argument aparent logic este alimentat de sentimente puternice de teamă care pătrund în spațiul public.

Atmosfera fricii publice are un efect dezcurajator și sufocant asupra sociologiei publice. Cu toate acestea, anumite aspecte sociologice sunt discutate insistent atât în domeniul public oficial, cât și în cel alternativ.

> Critica sondajelor de opinie

Există un subiect important care are o legătură directă cu sociologia publică tradițională. Sociologii de opoziție critică metodologia sondajelor de opinie în regimurile represive și în timpul conflictelor militare. Ei susțin că cifrele care reflectă sprijinul pentru operațiunea militară nu ar trebui să fie percepute ca pe o expresie a atitudinilor autentice. Frica publică distorsionează răspunsurile oamenilor; sociologia publică tradițională a devenit o chestiune de manipulare politică, iar rezultatele sale sunt mobilizate în apărarea războiului și a sancțiunilor economice (Yudin 2022). O astfel de critică se bucură de un consens în rândul intelectualilor publici din opoziție, în timp ce cei care își exprimă loialitatea iau datele sondajelor de opinie la valoarea aparentă.

> Strategiile sociologilor

Când libertățile academice sunt tăiate și sociologia publică suferă de asfixiere, care sunt strategiile pe care sociologii le pot adopta? Majoritatea academicienilor își continuă activitatea tradițională ca de obicei – nu văd nicio alternativă la situația lor profesională. Adesea, ei cred că există încă spațiu pentru a-și îndeplini sarcinile profesionale și pentru a „a-și păstra calmul și a continua”. Colegii noștri subliniază responsabilitățile lor educaționale, importanța de a ajuta elevii să-și depășească sentimentele de jenă și deznădejde. Mulți cred că este timpul pentru etnografie și pentru a inspira cercetarea de teren și jurnalele în diferite medii de zdrobire a vieții-lumilor. Alții apelează la analiza totalitarismului și a distopiilor din clasici, despre care cred că ar putea ajuta la analiza schimbărilor majore din realitatea socială actuală.

Vedem că mulți studenți și savanți simt un „dezinteres neputincios” față de disciplina noastră. Și-au dat seama cât de periculos este să te angajezi în sociologia publică, cât de mari pot fi costurile care rezultă din combinația dintre munca profesională și implicarea civică. Teamă, precum și lipsa de speranță cu privire la perspectivele de a continua munca profesională în Rusia, provoacă alienare și (sperăm, temporar) relocarea savanților aflați în pericol. Nu există suficient aer pentru sociologia publică, perspectivele sale sunt reduse radical, iar sociologii care protestează încearcă să organizeze un spațiu public alternativ deschis pe platformele de socializare unde să poată vorbi deschis.

> Un tărâm public alternativ ca o adevărată

speranță utopică

Sociologii critici care protestează încearcă să-și facă auzite vocile în Rusia și la nivel global. Strategia lor este de a continua activitatea profesională și de a-și ridica vocile în sfera publică alternativă pusă la dispoziție de noile tehnologii ale informației. Jurnaliștii care protestează lucrează peste granițe în spațiul online care a crescut în timpul COVID-19; ei provoacă discuții publice online pe teme arzătoare privind viața în Rusia. Telegram și canalele de Facebook au creat o sferă publică pentru cei care protestează împotriva operațiunii militare. Cu toate acestea, aceste activități au audiențe limitate și creează o bulă informațională.

În această sferă publică alternativă, cercetătorii din științele sociale discută despre afacerile externe dintr-o poziție de intelectuali publici, precum și despre conceptualizări mai abstracte ale neo-totalitarismului, autocrației dictaturii, colonialismului și imperiului. Ei încearcă să găsească un indicator adecvat pentru regimul rus. Mulți își simt responsabilitatea pentru ceea ce se întâmplă. Ei se întreabă: Ce am pierdut? Cum am fi putut preveni războiul? De ce am eșuat în previziunile noastre?

> Concluzii

Reprimarea sferei publice înseamnă că sociologia publică suferă de asfixiere traumatică: o afecțiune patologică gravă atunci când un corp viu nu poate nici să respire, nici să se miște din cauza lipsei de acces la oxigen. Această condiție pune viața în pericol. În contextul regimului autoritar rus, posibilitățile de sociologie publică au devenit foarte limitate din cauza fricii publice și a represiei reale. Sociologia publică tradițională suferă sub o cenzură puternică, iar rezultatele sondajelor de opinie sunt folosite ca instrumente politice. Dar sociologia publică continuă să existe dincolo de frontiere și în domeniul public alternativ al social media.

Coșmarul distopic în care trăim ne ajută să înțelegem că tradiția sociologică din care facem parte este construită pe angajament moral, pe valori democratice pe care le împărtășim cu fermitate cu ceilalți: libertate, rațiune, egalitate, solidaritate. În situația actuală, trebuie să acumulăm cunoștințe profesionale care vor fi disponibile publicului în viitor. Circumstanțele actuale îi obligă pe sociologii ruși să ridice întrebări cu privire la ambițiile lor, la fundamentele activității lor și să reflecte încă o dată asupra legăturii puternice dintre profesia lor și angajamentul lor moral – o reflecție care ar putea fi evitată până în acest moment, sub auspiciile neutralității.

Adrese de corespondență:
Svetlana Yaroshenko <svetayaroshenko@gmail.com>
Elena Zdravomyslova <zdrav3@yandex.ru>

> Împingerea sociologiei publice spre o sociologie dialogică

de **Sari Hanafi**, Universitatea Americană din Beirut, Liban și președinte ISA (2018-23)

Michael Burawoy nu este doar un teoretician social care alimentează sociologia cu multe perspective teoretice în sociologia muncii și economia politică. El remodelează de fapt practica sociologiei în întreaga lume. Când am început să citesc cartea *Public Sociology: Between Utopia and Anti-Utopia*, nu am putut să o pun jos până când nu am citit ultima pagină. Citită ca un roman, cartea transformă ultima jumătate de secol a traiectoriei lui Burawoy într-un obiect de analiză, prezentându-și în același timp argumentele în favoarea sociologiei publice. Aducând proiectul lui Erik Olin Wright în linie cu sociologia sa publică, Burawoy vede această sociologie ca pe o știință morală sau normativă care susține anumite valori care ar putea fi realizate (partea utopică), alături de modul în care realizarea lor este obstrucționată (partea anti-utopică).

Burawoy teoretizează sociologia publică făcând-o organică și generativă a unei utopii reale care este dedicată sociologiei civile. Nu pot decât să fiu de acord cu el, dar aici, în acest scurt articol, vreau să insist nu numai pentru critici de ultimă oră la adresa asupritorilor, ci și pentru a avea în vedere posibilitatea de a dialoga cu ei. Justificările mele pentru ceea ce eu numesc „sociologie dialogică” provin din zona mea geografică și de intervenție academică. Subdomeniile mele în sociologie (cunoaștere, cultură, religie și politică) sunt destul de diferite de munca lui Burawoy și de domeniile (critice) marxiste. El antagonizează capitaliștii și actorii neoliberalii în marketizarea celui de-al treilea val. Am crescut și încă trăiesc în Orientul Mijlociu: o regiune afectată de-a lungul timpului și pentru perioade lungi de timp de regimuri autoritare și coloniale brutale, în care tortura, răpirea politică, asasinarea și deposedarea sunt foarte frecvente. Cum s-ar descurca cu o situație în care regimurile autoritare au creat hegemonie culturală și au spălat pe creier ideologic o mare parte a popoului, făcându-l să creadă în virtutea autoritarismului pentru a aduce stabilitate? Cum ar gestiona conflictul arabo-israelian când unii israelieni, frați ai supraviețuitorilor Holocaustului, devin coloniști care confiscă pământul palestinienilor? Putem avea o justiție istorică, restaurativă, fără mecanismele pluraliste mai largi ale justiției de tranziție?

Ca urmare a sensibilității sale față de oamenii dominați și a suferinței lor, Michael Burawoy a insistat adesea asupra faptului că sarcina sociologiei este de a fi alături de societatea civilă atât împotriva dominației statului, cât și a pieței. Acest lucru este absolut crucial, dar aș adăuga la această sarcină încă două.

Prima este de a extinde misiunea sociologică dincolo de societatea civilă, la sfera civilă, în sensul în care acest lucru este dat de Jeffrey Alexander. Alexander ne reamintește că societatea civilă este doar o sferă, printre altele, în cadrul unui sistem social mai larg, în care ar trebui să fie încorporate familia, grupurile religioase, asociațiile științifice și corporative și comunitățile regionale delimitate geografic, deoarece toate produc bunuri și își organizează relațiile sociale în funcție de diferite idealuri și constrângeri. Această extensie a misiunii noastre este foarte importantă dacă dorim să continuăm să ne vedem ca gardieni ai acestei sfere civile și ai idealurilor liberal-democrate.

A doua sarcină este de a media cu diferite sfere non-civile: să intre în dialog cu ele. Trebuie să le ascultăm cu atenție pe cele care refuză să îmbrățișeze, parțial sau total, idealurile pe care ni le propunem mai departe. Spre meritul său, Burawoy simte importanța acestui lucru atunci când laudă cartea *Strangers in their Own Land: Anger and Mourning on the American Right* a lui Arlie Russell Hochschild și a modului în care aceasta sare „zidul empatiei” cu susținătorii Partidei de Ceai din Louisiana. Ei s-au transformat în susținători ai lui Trump, exprimându-și nemulțumirea față de globalizare și viziunea lor asupra inegalităților sociale. Înainte de a-i judeca, să-i ascultăm, de exemplu, pe cei care se tem de migranții sirieni și africani care vin în Europa. Prin metodele noastre normative, prin presupuzițiile și angajamentele explicite, aș dori aici să subliniez capacitatea noastră de a dialoga și de a media cu sferele non-civile. Împotriva unei teorii sociale critice radicale, fac apel la una critică. Una care, deși critică puterea, este, de asemenea, capabilă să deschidă simultan dialogul chiar cu forțele pe care le critică. Aceasta este o direcție pentru sociologie, în timp ce îmbrățișează cuprinzătorul/clasicul proiect liberal, spre a găzdui (o versiune îmbunătățită și modificată a) liberalismului politic a lui Rawls;

>>

„Sociologia publică nu este doar despre afirmații raționale, sau despre argumentări normative dezbătute în sfera publică, ci este și despre înțelegerea emoțiilor ori oboseala morală a celui alt”

de exemplu, să elaborăm pluralismul (concepțiile pluraliste despre bine) din societatea noastră care combină tot felul de diversități cu coeziunea socială (o concepție unificată despre justiție) în cadrul societății.

În sens mai larg, pentru mine – și sunt sigur că Burawoy mi s-ar alătura în această privință – problema sociologiei publice nu este doar despre afirmații raționale, sau despre argumentări normative dezbătute în sfera publică, ci și despre emoție: cum să înțelegi emoțiile celui alt, sensibilitatea morală, oboseala morală a celui alt, uneori făcându-i orbi la suferința socială. Această sociologie dialogică este sensibilă nu numai la modul în care oamenii își justifică etic acțiunile, ci și la modul în care sociologii ar putea labora și lua în serios această suferință pentru a o pune în cuvintele Silviei Cataldi, ca hermeneutică a prezenței.

În ceea ce privește discuțiile despre morală, în regiunea arabă, unde avem o religiozitate imensă, religia este una dintre sursele moralității. Acesta este elefantul masiv din cameră care este, în mod deliberat sau inconștient, nevăzut în literatura sociologică, cu excepția cazului în care este legat de violența politică. Acest lucru nu este valabil numai în lumea arabă, Orientul Mijlociu, Israel; religia devine, de asemenea, din ce în ce mai importantă în America Latină (de exemplu, noul pentecostalism în Brazilia) și nu numai. Deci, cred că, în calitate de sociologi, trebuie să fim

modesți și să ne gândim cum să recunoaștem că există diferite formațiuni de elită în societatea noastră, care includ oameni religioși care au fost ignorați sau disprețuiți atât de mult timp, numiți înapoiați și reacționari de către cercetătorii anti-clericaliști din științele sociale.

În cele din urmă, autobiografia/cartea profund analitică a lui Burawoy afirmă în mod direct că una dintre sarcinile sociologiei de astăzi este de a avansa viziuni utopice; nu este o sarcină ușoară în vremurile în care ideea de socialism a fost discreditată. Pentru Burawoy, oamenii devin sociologi „nu pentru a deveni bogați, ci pentru a face o lume mai bună, [...] mai egală, mai liberă, mai cooperantă” (p.2). Burawoy a făcut lumea mai bună nu doar prin gândirea sa, ci și prin practica sa: fiind atât de generos atunci când are grijă de studenții săi și de comunitatea științifică mai largă. Îi datorez foarte mult pentru că m-a ținut de mână, în timp ce sociologia mea s-a mutat nu de la sociologia profesională și cea privind politicile publice la sociologia publică, ci de la o sociologie care este cartografiată de problemele locale și regionale la o sociologie care îmbrățișează probleme globale. Mai mult decât atât, m-a încurajat să candidez la comitetul executiv al ISA, în calitate de vicepreședinte al asociațiilor naționale și de președinte al acestei asociații. ■

Adresă de corespondență: Sari Hanafi <sh41@aub.edu.lb>

> Reflectând asupra lui Michael Burawoy și a sociologiei publice

de **Margaret Abraham**, Universitatea Hofstra, SUA

La un protest Occupy Wall Street din New York. Fotografie realizată de Margaret Abraham, 2011.

13

In întreaga lume, sociologii, cercetătorii din științele sociale, cercetătorii-activiști, feministele și oamenii de culoare au avut o lungă istorie de a lega cercetarea de acțiune și de a interacționa cu publicul. Această istorie include abordarea problemelor legate de inegalitate, apartheid, exploatare, opresiune, alienare, războaie, rasism, colonialism, capitalism, democrație, violență bazată pe gen și mișcări pentru justiție socială și schimbări sociale.

În Statele Unite, istoria interacțiunii sociologice cu publicul a fost adesea ștersă sau retrogradată spre margine, în canonul sociologic. În timp ce teoreticienii clasici Marx, Weber și Durkheim făceau parte pe bună dreptate din panteonul occidental, sociologii pionieri, cercetătorii sociali și activiștii – în special W.E.B. Du Bois, Harriet Martineau, Jane Addams, Anna Julia Cooper, Ida B. Wells-Barnett și Marianne Weber – au rămas relativ invizibili până destul de recent. Din punct de vedere istoric, pilonii puterii și privilegiilor, sistemele de producție, de distribuție și consum de cunoaștere au jucat un rol esențial în crearea și conturarea canonului în moduri care se potriveau domeniului profesional teoretic și metodologic central al sociologiei. Acest

domeniu era predominant occidental, alb și masculin. Rezultatul a fost excluderea/ minimizarea cunoștințelor teoretice și a contribuțiilor metodologice ale unor sociologi importanți, implicați în sfera socială, care fac sociologie și lucrează în afara canonului.

În 2004, Michael Burawoy, prin discursul său prezidențial de la Asociația Sociologică Americană (ASA), a (re)popularizat termenul de sociologie publică în Statele Unite. Delimitând tipurile de cunoaștere sociologică (publică, profesională, despre politici publice și pe cea critică) și definind sociologia publică ca pe un impuls pentru a face sociologii care promovează și protejează toate relațiile sociale care fac oamenii umani, el a revigorat discuțiile și dezbaterile cu privire la scopul disciplinei. Pentru mine, care sunt un cercetător feminist de acțiune, un sociolog care lucrează cu subiecte nu atât de în centrul atenției, implicat activ încă din anii 1990 în trecerea violenței domestice de la a fi o problemă privată la a fi o problemă publică, întâlnirea anuală din 2004 a fost una dintre cele mai antrenante din punct de vedere sociologic și mai incluzive conferințe publice pe care ASA le-a organizat. Deși extrem de conștientă de contribuțiile profunde ale

>>

sociologilor americani în interacțiunea sociologică cu publicul, precum și cele ale unor asociații precum Societatea pentru Studiul Problemelor Sociale sau precum Sociologi pentru Femei în Societate, prezentarea lui Burawoy și apelul la sociologia publică au rezonat! A contestat miopia profesională și a pus sub semnul întrebării cunoștințele sociologiei: pentru cine și pentru ce?

Pentru Burawoy, sociologia este un catalizator al schimbărilor sociale. În esență sa, aceasta este o sociologie profund umanistă care încearcă să contribuie semnificativ la o lume mai bună, în care vor exista mai puține suferințe produse social. Acest lucru implică, la rândul său, o sociologie care se confruntă cu problemele din lumea reală precum excluziunea socială, inegalitățile vaste de bogăție și oportunitate, cu comodificarea și cu o lume centrată pe piață. Misiunea majoră a sociologiei este de a se alătura proactiv luptei pentru a proteja societatea de ravagiile provocate de fundamentalismul pieței. Burawoy caută o paradigmă sociologică publică care construiește alianțe cu și se înrolează în sprijinul organizațiilor civile și al mișcărilor sociale, subliniind în același timp studenții ca fiind un public important. Sociologia nu se poate limita doar la impulsuri activiste, pragmatice, ci trebuie să fie la fel de preocupată de valori pentru a înțelege mai bine lumea umană, socială. Sociologia trebuie să pună în prim-planul analizei sale nu numai cunoașterea instrumentală a mijloacelor, ci și „cunoașterea reflexivă” despre scopuri. Sociologia publică ar trebui să contribuie la un dialog public despre valori și obiective, precum și la posibilitatea realizării lor. Ea implică „interdependența organică” în care înflorirea fiecărui tip de cunoaștere – publică, profesională, cea referitoare la politice publice și cea critică – depinde de înflorirea tuturor.

Eseurile lui Burawoy scrise între 2004 și 2014 prezintă dezvoltarea operei sale ca o mișcare de la sociologia publică la sociologia globală. Împreună, acestea oferă traiectoria care a început prin numirea și contestarea hegemoniei sociologiei profesionale în SUA și a trecut la o înțelegere și un angajament mai critic față de provocările globale generate de o lume inegală. Pledând pentru o sociologie globală cu baze puternice în sistemele locale și naționale de cunoaștere, Burawoy este foarte conștient de acapararea hegemonică a Nordului Global asupra producției de cunoaștere, avertizând împotriva visului pozitivist de unificare a științelor sociale, deoarece acest lucru ar fi în mod inevitabil controlat de cei puternici, riscând astfel ca Occidentul să „avanseze interesele unui nou imperialism”. În schimb, el expune un proiect alternativ care are în vedere îmbinarea sociologiilor naționale în asociații

regionale care conduc apoi la dialog și la sinteza finală a sociologiilor globale. *Global Dialogue*, proiectul său realizat prin intermediul Asociației Sociologice Internaționale, a fost o cale de dialog sociologic internațional și de dezbateră în întreaga lume pe un spectru de probleme contemporane.

Citind recenta carte a lui Burawoy, *Public Sociology: Between Utopia and Anti-Utopia*, publicată la aproape două decenii de la discursul său prezidențial la ASA din 2004 și la aproape un deceniu de la discursul său prezidențial la ISA din 2014, ceea ce vine în minte este modul în care continuă să fie perseverent, pasionat și persuasiv cu privire la capcanele și promisiunile sociologiei. Punctul de vedere al lui C.W. Mills că sociologia se află la intersecția dintre biografie și istorie iese în evidență; dar și, de asemenea, deși neintenționat, la fel și importanța expresiei feministe că „personal este politic”. Mai explicit este angajamentul și critica marxismului și evidențierea contribuțiilor sociologice profunde ale lui W.E.B. Du Bois în conectarea sociologiei cu transformarea socială. Burawoy conectează cu atenție și intersectează propriile sale experiențe cu analiza sa de sociologie publică, profesională, cea referitoare la politicile publice și cea critică. Împietind biografia cu istoria, sejururile sale sociologice din întreaga lume arată că experiențele trăite sunt parte integrantă a imaginației sociologice. Acest memoriu urmărește călătoria sa explicită, nuanțată și personală ca sociolog, student, cercetător, profesor, administrator, prieten, colaborator, activist și lider de asociație profesională angajat continuu să reflecteze și să (re)situeze sociologia pentru a face față provocărilor disciplinare și societale ale timpului nostru. Aici interoghează, extrapolează și expune riscurile și relevanța sociologiei.

Astăzi, pe măsură ce ne confruntăm cu impactul unei pandemii globale, cu creșterea autoritarismului, cu creșterea fundamentalismului religios și cu explozia de știri false, de social media, dar și cu consumul de mega dezinformare de către publicul manipulabil adesea aliniat împotriva binelui comun, suntem din nou obligați să luăm în considerare ceea ce va fi nevoie pentru a îndeplini promisiunea sociologiei. Poate că speranța constă într-o nouă generație de sociologi și activiști care examinează istoria, avansează știința sociologiei prin teorie riguroasă și care își ia angajament față de predare și cercetare, pentru a aborda inegalitățile persistente și emergente. Știm că problematizarea și explicațiile nu sunt suficiente. Trebuie să punem sub semnul întrebării, să ne imaginăm, să propunem, să urmărim și să gestionăm modalități de a inversa inegalitățile. Trebuie să respectăm cu fermitate promisiunea sociologiei de a construi o lume mai bună, dreaptă și egală. ■

Adresă de corespondență:
Margaret Abraham <Margaret.Abraham@Hofstra.edu>

> A gândi local și global despre intersecționalitate

de **Kathy Davis**, Universitatea Liberă din Amsterdam, Țările de Jos și **Helma Lutz**, Universitatea Goethe din Frankfurt, Germania

Marșul Femeilor din 2020, Washington DC, SUA.
Foto credit: risingthermals/flickr.

Termenul de *intersecționalitate* discută despre intersecțiile și amestecul structurilor sociale cu identitățile. Inventat de Kimberlé Crenshaw în 1989, acesta folosește metafora unei intersecții: un loc foarte circulat, unde indivizii de diferite genuri, orientări sexuale, clase sociale sau identități rasializate sunt permanent în pericolul de a fi călcați. Această metaforă a fost întrebuințată cu succes în analiza și dezbaterile privind inegalitățile sociale, datorită capacității ei de a descrie intersecțiile diverselor forme de poziționări sociale cu discriminarea. Înlocuind abordarea „add-on” a categoriilor

de diferență în relațiile de putere (gen și clasă și „rasă”), intersecționalitatea a pus bazele unei noi agende: ea surprinde depotrivă consecințele structurale și dinamice procesuale ale interacțiunilor dintre trei sau mai multe axe de putere și de subordonare.

Ideea de intersecții între sisteme de opresiune, aparținându-i lui Crenshaw, a avut o rezonanță globală în timpul Conferinței Mondiale a ONU împotriva Rasismului din Durban, în 2001. Astăzi, conceptul de intersecționalitate a părăsit demult domeniile în care a apărut: studiile de gen, studiile critice rasiale și dreptul. Este folosit acum în sociologie și asistență socială, în studii asupra sănătății, în educație, geografie socială, antropologie, psihologie, știința politică, studii literare și chiar arhitectură. În studiile de gen, *intersecționalitatea* a devenit un cuvânt-cheie în ofertele de cursuri, în programele de licență și de master. Conferințele, numerele speciale ale revistelor academice și cărțile dedicate intersecționalității abundă. Acum, se poate vorbi despre domeniul „studiilor asupra intersecționalității”.

Pe măsură ce a călătorit din SUA până în Europa, noțiunea de intersecționalitate a fost adoptată în multe părți ale lumii. În timpul acestor călătorii, conceptul a fost schimbat și adaptat la condițiile locale și la contextele istorice. În Europa, de exemplu, etnicitatea și religia au devenit categorii relevante pentru a analiza discriminarea în rândul populațiilor migrante; între timp, în India, „casta” a fost socotită drept o categorie ce este esențială pentru a înțelege inegalitățile sociale. Recent, diferențe generaționale au apărut în felul în care intersecționalitatea este conceptualizată – sau ar trebui să fie. Mișcări recente precum Black Lives Matter au influențat dezbaterile despre rasă și luptele împotriva rasismului, stimulând munca inovatoare în domeniul intersecționalității.

Înțelegerea acestor dezvoltări ne cere să ne uităm la istoria intersecționalității prin lentilele prezentului. Ce anume îi aduce pe cercetătorii și pe activiștii critici înapoi la intersecționalitate, în mod repetat? Ce anume din acest concept de intersecționalitate face posibil ca el să fie reinventat în mod constant? Și, finalmente: Cum este

>>

intersecționalitatea elaborată, re-modelată și folosită în diferite scopuri și pe diferite terenuri?

Aceste întrebări sunt centrale în manualul *Routledge Handbook of Intersectionality Studies*, pe care îl edităm în momentul de față și care va fi publicat în 2023. Manualul acoperă o serie largă de teme din domeniul studiilor asupra intersecționalității venind de la colaboratori internaționali și interdisciplinari. Pentru acest număr din *Global Dialogue*, le-am cerut câtorva autori să ofere o versiune prescurtată a capitolelor lor. Rezultatul este o avanpremieră a câtorva dintre modalitățile în care intersecționalitatea a fost întrebuințată pentru a înțelege inegalitățile sociale, culturale și geopolitice. Ann Phoenix începe conversația prin reflecția asupra felurilor în care istoriile sclaviei și ale colonialismului bântuie prezentul, arătând de ce ele trebuie să fie parte din modul în care gândim intersecționalitatea la nivel global. Barbara Giovanna Bello continuă cu o privire intersecțională asupra a două dintre cele mai importante mișcări sociale ale prezentului – Black Lives Matter și #MeToo – care au debutat în Statele Unite, dar care au devenit globale de atunci încolo. Ethel Tungohan demonstrează cum intersecționalitatea este esențială pentru a înțelege recenta mișcare a muncitorilor migranți ce oferă servicii de îngrijire în Canada, unde a fost categoric necesar ca diverse

mișcări sociale să își unească forțele pentru a submina opresiunea. Întorcându-se către dezbaterile ce au apărut în domeniul studiilor asupra intersecționalității, Amund Rake Hoffart adoptă o privire critică în ceea ce privește căutarea unei metafore intersecționale pure, care va îndepărta toate problemele pe care le are conceptul, susținând în schimb „nevoia de dezordine” în cercetarea asupra inegalităților intersecționale și a configurațiilor puterii. În cele din urmă, acceptând propunerea internațională pentru o metodologie a cercetării intersecționale, noi (Kathy Davis și Helma Lutz) arătăm cum aparenta simplă procedură de „a pune cealaltă întrebare” ne poate ajuta să analizăm strategiile pe care oamenii le folosesc pentru a rezista sau pentru a se adapta puterii în viețile lor de zi cu zi.

Privit în ansamblu, acest dialog prezintă unele dintre căile prin care intersecționalitatea a influențat modul în care cercetătorii și activiștii pot gândi inegalitatea, puterea și transformarea socială, deopotrivă local și global. ■

Adrese de corespondență:

Helma Lutz <lutz@soz.uni-frankfurt.de>

Kathy Davis <k.e.davis@vu.nl>

Foto credit: Thomas Willmott/[Unsplash](#),
Creative Commons.

Bântuirea intersecțională poate stimula noi perspective nu numai asupra trecutului, ci și asupra acțiunilor viitoare. Foto credit: Hakase/[iStock](#).

ce sprijină diviziunile sociale, incluziunile și excluziunile, prea puțin se știe despre modurile în care evenimentele din trecut sunt parte din intersecționalitate. Acest articol susține că felurile în care lucrurile din trecut bântuie prezentul sunt importante pentru teoriile intersecționalității.

> Bântuiri istorice

Modalitățile în care bântuirile istorice deviază relațiile sociale contemporane și izbucnesc psihosocial în moduri neanticipate au devenit vizibile în 2020, pe calea protestelor globale împotriva rasismului și a istoriilor rasiste opresive, ce au urmat uciderii filmate a lui George Floyd de către un polițist, în SUA. Acest lucru a revitalizat și a extins sprijinul pentru mișcarea Black Lives Matter. Faptul că istoriile rasiste ale colonialismului și ale sclaviei bântuie multe societăți a fost demonstrat de reacțiile la uciderea lui George Floyd (una dintre numeroasele ucideri ale unei persoane de culoare de către poliția albă). Acestea s-au concentrat pe secolele de opresiune rasistă și au vizat în mod spontan simboluri ale acelei istorii opresive, inclusiv statuile persecutorilor și ale coloniștilor. Istории care au părut demult îngropate, inconștiente sau uitate, au ajuns să bântuie peisajul social contemporan. Aceste istorii ieșite la suprafață au condus la campanii pentru a produce schimbare sociostructurală și la un val de mărturii personale.

Noțiunea de bântuire istorică nu este, desigur, nouă. Ea a fost îndelung explorată în romane și în lucrări academice care tratează, de exemplu, modurile în care traumele Holocaustului și ale sclaviei sunt parte din comunicarea transgenerațională și în care afectează viețile descendenților celor care le-au îndurat, în general fără a fi identificați ca atare. Reacțiile la uciderea lui George Floyd clarifică felurile în care istoriile colective sunt de asemenea individuale și în

care elementele trecutului se întorc sau persistă în prezent. Mai mult decât atât, istoriile colective sunt centrale în modul în care ne imaginăm viitorul și posibilele scenarii viitoare ce sunt create.

Dintr-o perspectivă intersecțională, teoretizarea hauntologiei adâncește posibilitățile de analiză a categoriilor sociale. Face acest lucru prin ridicarea unor întrebări despre cum istoriile personale și naționale sunt legate între ele și sedimentate în cadrul tuturor categoriilor sociale, producând diviziuni și asemănări între oameni. Astfel de înțelegeri temporale ale, de exemplu, ce înseamnă să fii o femeie de culoare din clasa muncitoare în țările minoritare, necesită aducerea laolaltă a istoriilor transgeneraționale și naționale ce evită în mod implicit categoriile sociale esențialiste. În egală măsură, ele încurajează atenția pe modul în care aceleași istorii sunt, de asemenea, parte inextricabilă din viețile bărbaților albi din clasa muncitoare, în aceleași țări.

O atenție intersecțională asupra hauntologiei poate ajuta cercetătorii să pună întrebări edificatoare despre problemele sociale. Prin intermediul pandemiei de COVID-19, de exemplu, a devenit repede extrem de clar că genul, națiunea, statutul migrator, statutul socioeconomic, dizabilitățile, vârsta, locuința și ocupația, toate se intersectează pentru a produce rate inegale ale morbidității și ale mortalității. Totuși, a fost șocant că multe explicații au fost date în termeni de condiții de viață, de pildă, în moduri care au particularizat aceste diferențe și care au accentuat deosebiri culturale. În vreme ce e crucial să stabilim care sunt factorii asociați cu ratele mortalității, la fel de important este să recunoaștem că asocierile găsite depind de ceea ce este investigat, care depinde la rândul-i de înțelegerile preexistente. Adresând întrebări despre istoriile ce generează poziționări și practici particulare și despre contextul socioemoțional în care ele sunt exprimate, este mai

>>

Pasărea Sankofa din Ghana. Cuvântul „Sankofa” în Twi înseamnă „întoarceți-vă în trecut și aduceți înainte ceea ce este util”. Poporul Akan descrie acest lucru fie ca o inimă, fie ca o pasăre mitică, cu picioarele ferm dispuse înainte, ce își răsuflă ciocul în spate, cu oul său prețios, viitor, dătător de viață, ieșind din gură. Foto credit: tatadonets/iStock.

probabil să fie produsă o analiză care să susțină revendicări ale justiției sociale și ale intervențiilor semnificative. Aceste întrebări sunt, de asemenea, mult mai probabil să trateze cu seriozitate modurile în care intersecțiile anumitor poziții sociale exacerbează nedreptățile ce există deja în societățile din Lumea Minoritară.

> Bântuind viitorul intersecțional

Bântuirea intersecțională a prezentului este temporală nu doar pentru că arată cum trecutul e parte din prezent, ci datorită felului în care îndeamnă la acțiune viitoare. Acest lucru este adevărat indiferent dacă ia cu asalt prezentul, la fel ca în cazul renașterii Black Lives Matter, sau dacă rămâne o prezență melancolică și anonimă. În ambele cazuri, bântuirea generează poziții problematice pe marginea subiectului, poziții ce necesită fabricarea unor povești noi și, deci, a unor viziuni noi asupra viitorului. Prin urmare, evenimentele ce devin însemnate din punct de vedere istoric afectează practicile zilnice și penetrează relațiile sociale, împiedicând sau facilitând posibile scenarii viitoare. Izbucnirile produse atunci când fantomele pătrund în conștiință îndeamnă acțiunea viitoare și cere necesitatea unor scenarii viitoare mai dezirabile. Intersecționalitatea ajută în a explica modul în care oamenii dintr-o anumită categorie socială pot avea reacții, speranțe și viziuni diferite atunci când fantomele istoriei se trezesc la viață.

În ultimii ani, diverse țări au văzut noi narațiuni genizate/rasializate produse ca reacție la uciderile femeilor sau ale oamenilor de culoare, ce au generat, de exemplu, popularizarea #SayHerName în SUA. Această popularizare reprezintă o recunoaștere a faptului că, în timp ce uciderile unora dintre bărbații de culoare de către poliție devin cunoscute, uciderilor femeilor și copiilor de culoare de către poliție nu li se face publicitate în mod frecvent. Prin urmare, nu este posibil să înțelegem impactul evenimentelor din trecut asupra unei persoane fără să cunoaștem constelațiile de relații și de efecte ce au fost transmise prin generații și sedimentate în practicile cotidiene, reproducând simultan rasismul și sexismul, de pildă. Înțelegerea categoriilor care sunt evocate în fiecare situație socială și a relevanței amplasamentelor sociale, ale atașamentelor emoționale, ale poziționărilor și ale relațiilor de putere, nu vorbește neapărat de la sine. Asta înseamnă că nu se poate pretinde că anumite categorii sociale sunt relevante doar atunci când există o concentrare asupra lor sau când sunt puse în funcțiune. Asta înseamnă, de asemenea, că istoriile, așa cum sunt legitimate de statele naționale, nu sunt suficiente pentru înțelegerea bântuirilor intersecționale, de vreme atât de multe lucruri sunt ascunse în asemenea istorii și față de asemenea istorii. Istoriile tăcute străbat societățile, bântuind prezentul prin relațiile sociale intersecționale zilnice, exclusive sau incluzive. ■

Adresă de corespondență: Ann Phoenix <a.phoenix@ucl.ac.uk>

> Perspective intersecționale asupra mișcărilor sociale

de **Barbara Giovanna Bello**, Universitatea din Milano, Italia și membru al comisiei de cercetare ISA

Foto credit: Raphael Deindl.

Mișcările #Black Lives Matter (BLM) și #MeToo au devenit virale la nivel global încă din 2013, respectiv din 2017. Datorită efectului de amplificare al rețelelor de socializare, ele au catalizat atenția internațională asupra violenței persistente și sistemice de care se lovesc femeile și oamenii de culoare în Statele Unite și dincolo de ele.

> Origini

BLM a fost co-înființată de Alicia Garza, Patrisse Cullors și Opal Tometi în 2013, ca răspuns la achitarea ucigașului lui Trayvon Martin, și este considerată prima mișcare de acest fel organizată cu ajutorul Internetului. Conducerea ei a aparținut încă de atunci oamenilor de culoare, femeilor și persoanelor queer. Mișcarea #MeToo are o istorie diferită: înființată de activista de culoare Tarana Burke în 2006, cu scopul de a vindeca trauma violenței sexuale împotriva femeilor, tinerilor, persoanelor queer și trans și a celor cu dizabilități

din comunitățile de culoare, fulgerătoarea ei călătorie online a început când, în timpul scandalului Harvey Weinstein din 2017, actrița Alyssa Milano – necunoscând la acea vreme rădăcinile timpurii ale mișcării MeToo la nivelul populației – a făcut apel la femeile din întreaga lume pentru a-și împărtăși experiențele privind abuzul sexual, prin folosirea hashtag-ului #metoo.

> Perspectiva „ambele/și”

Ne-am putea întreba de ce două mișcări inițiate de femeile de culoare, deliberat intersecționale încă de la debutul lor, se confruntă cu provocări când vine vorba de a face perspectiva „ambele/și” să funcționeze în mod eficient. Vedem bărbați activiști de culoare ce se prezintă treptat ca apărători ai comunității lor și ca principală țintă a violenței rasiale exercitată de ofițerii ce aplică legea; între timp, cerințele femeilor albe de a concura pe piața muncii, fără amenințarea abuzului sexual, pare să domine scena; dar vocile și experiențele femeilor de

>>

culoare sunt din ce în ce mai absente. În ceea ce urmează, sintetizez câteva explicații posibile pentru invizibilitatea lor și reflectez asupra felului în care o abordare intersecțională poate contribui în mod promițător la remedierea ei.

> Aspecte inegale ale justiției sociale

În primul rând, la nivel structural, statusul diferit de care se bucură genul și rasa în calitate de categorii de sine stătătoare are nevoie de o analiză mai profundă, de vreme ce prejudiciază influența lor mutuală și pe cea asupra altor categorii din relațiile ierarhice de putere. De fapt, mișcarea BLM face apel înainte de toate la oamenii de culoare pentru a aduce în discuție supremația albă și reproducerea violenței pe linia rasei. Contra-cerințele conservatoare, precum cele ale grupurilor „Toate viețile contează” (eng. *All Lives Matter*) și „Viețile albaștrilor contează” (eng. *Blue Lives Matter*) minimalizează cu precădere revendicarea femeilor de culoare și a celor mai dezavantajați oameni de culoare la demnitate. La rândul său, #MeToo se adresează realmente tuturor femeilor (mai mult de jumătate din populația lumii): aceasta caută să demonteze patriarhatul, dar exprimă acest lucru într-o manieră mai clară prin accesul în „camera” puterii, fără amenințarea cu violența sexuală. Accesul în această cameră este și mai greu de accesat de către femeile de culoare. Una peste alta, ambele mișcări ridică întrebări privind justiția socială, dar o fac în mod diferit.

> Auto-perpetuarea privilegiului

În al doilea rând, mass-media tradiționale americane și internaționale au jucat un rol în încurajarea invizibilității femeilor de culoare. Știrile și imaginile cu uciderile brutale ale bărbaților de culoare și cu ultimele lor cuvinte – „Nu pot să respir” – încă răsună zgomotos în urechile și în sufletele noastre, însă cele cu femeile de culoare ucise sunt absente. În mod similar, abuzul sexual denunțat de femeile albe – celebrități sau nu – le-au eclipsat pe cele raportate de „alte” femei. În acest context, „clasa” contează în ambele mișcări. Perspectiva clasa-rasă-gen scoate la iveală sisteme ale privilegiului, care se construiesc reciproc și care capătă formă în sistemul mass-media – unde oamenii albi, inclusiv femeile, se găsesc într-o poziție mai bună pentru a atrage atenția – și care sunt reproduse prin intermediul informației.

Este posibil ca aceste două prime observații să explice sprijinul mai larg primit de #MeToo și bagatelizarea experiențelor femeilor de culoare și minoritare, în vreme ce propun posibilități referitoare la cum pot fi subminate relațiile de putere și incluse „toate” vocile.

> De ce avem nevoie de intersecționalitate

În al treilea rând, se poate sugera că uciderea și abuzul sexual al femeilor de culoare sunt încă percepute ca prea specifice pentru a reprezenta „universal” toate suferințele femeilor și ale oamenilor de culoare. Astfel, o abordare intersecțională are potențialul de a transforma discursul public bazat încă pe prezumția că violența rasială și cea sexistă sunt ceea ce li se întâmplă, fiecăror în parte, femeilor de culoare și femeilor albe.

În al patrulea rând, intersecționalitatea ajută la explicarea felului în care construcțiile sociale alimentează dominarea/subordonarea corpurilor, care sunt dezumanizate în cazurile BLM și exploatare în cazul #MeToo. Portretizarea femeilor de culoare ca safire agresive cu gât albastru (specie de colibri) sau ca având putere „supranaturală” sau ca lzebele hipersexualizate ce se presupune că sunt abordabile poate servi drept instrument pentru a justifica abuzul forței statului împotriva lor ori sexul neconsensual și pentru a le pune la îndoială credibilitatea. Acest lucru a ieșit la suprafață și în cazul Weinstein: din multe denunțuri, el a discreditat-o în mod particular pe actrița kenyan-mexicană de culoare Lupita Nyong'o. În același timp, reprezentarea bărbaților de culoare drept „violatori” ai femeilor albe a condus adeseori la acuzații nefondate și a legitimat linșarea lor în trecut, explicând probabil reticența unora dintre ei de a susține motto-ul #MeToo, „Credeți femeile”, ceea ce poate influența de asemenea solidaritatea lor cu femeile de culoare.

> Mergând mai departe

În cele din urmă, ca dispozitiv euristic, intersecționalitatea se concentrează pe implicațiile interacțiunii dintre structurile de putere, însă deciziile politice determină cine trebuie sprijinit și în ce fel, așa cum subliniază [Keisha Lindsay](#). În ambele mișcări, mulți susținători sunt încă angajați pe o singură axă de luptă, în vreme ce fondatorii lor și alți activiști încearcă frenetic să îi facă pe oamenii invizibili vizibili: inițiativele lor merită o mai mare atenție în online și din partea mijloacelor mass-media, în întreaga lume. În consecință, proiectul #SayHerName a fost lansat în decembrie 2014 de Forumul pentru Politici African-Americane (eng. *African American Policy Forum – AAPF*) și Centrul pentru Intersecționalitate și Studii asupra Politicilor Sociale (eng. *Center for Intersectionality and Social Policy Studies – CISPS*) pentru a combate violența poliției față de femeile de culoare (inclusiv femei trans și femei neconforme de gen); mișcările originale #MeToo și #UsToo caută să combată abuzul sexual împotriva femeilor de culoare, a muncitorilor necalificați și a persoanelor LGBTQI+.

Ca o cale de urmat, sugerez că trăsăturile caracteristice ale Internetului ar putea fi mai bine folosite pentru a avansa „problema intersecționalității” la nivel global. De fapt, dacă transnaționalitatea și extinderea comunicării Web au permis ca accentul să fie pus pe femeile albe și pe bărbații de culoare, ele au făcut, de asemenea, cât se poate de evident faptul că „cineva” lipsea din narațiune. Ele au netezit calea pentru reacții imediate despre „cine” nu era acolo și „de ce”, oferind ocazia de a discuta lipsurile curente. În acest spațiu „virtual”, BLM și #MeToo ar putea să își lărgească agende „intersecționale” offline și online, prin construirea de coaliții. Dacă ne aducem aminte de avocata și activista americană [Mari Matsuda](#): „nu putem, în acest moment al istoriei, să ne angajăm cu folos [...] fără să ne angajăm în coaliție, fără să ieșim din locuri separate pentru a ne întâlni unii cu alții de-a lungul tuturor pozițiilor de privilegiu și de subordonare pe care le avem unii în relație cu alții”. ■

Adresă de corespondență: Barbara Giovanna Bello <barbara.bello@unimi.it>

> Solidarități intersecționale și muncitori migranți în domeniul îngrijirii

de **Ethel Tungohan**, Universitatea York, Canada

In aprilie 2018, fostul ministru al imigrației din Partidul Liberal, Ahmed Hussen, a anunțat că programul canadian [Live-In Caregiver](#) nu va mai accepta aplicații pentru rezidența permanentă din 2020. Acest anunț a îngrozit organizațiile instituite de mișcarea muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii din Canada. Mișcarea migranților din Toronto, care e compusă din diferiți actori din diverse locații sociale și din organizații cu obiective normative și agende clar diferite, a trecut la acțiune.

> Cum se obține rezidența permanentă pentru toți muncitorii migranți din domeniul îngrijirii

Întrunirile au fost organizate în grabă la Centrul de Acțiune al Muncitorilor din Toronto, la care au participat diferite organizații ale migranților. După ce s-a consimțit că îngrijitorii ar trebui să poată primi rezidență permanentă în Canada, mișcarea s-a spart, cu diviziuni ce au apărut pe marginea a cum se poate obține dreptul la rezidență permanentă pentru toți muncitorii migranți din domeniul îngrijirii. De asemenea, au existat probleme cu privire la ce agende să fie prioritizate și s-au ivit următoarele întrebări:

Cine vorbește în numele cui? Care e miza adevărată în această campanie? Ar trebui ca energiile noastre colective să fie angrenate către reforma legislativă sau ar trebui să luăm în considerare și inechitățile structurale ce îi constrâng pe muncitorii migranți din domeniul îngrijirii să își părăsească familiile și să vină în Canada pentru a munci?

> Propuneri retrase

Aceste întrebări nu au primit răspuns și rămân, într-adevăr, un punct focal de tensiune. Cu toate acestea, organizațiile îngrijitorilor au reușit să își exprime rezistența față de schimbările propuse, asigurându-se că perspectivele lor au devenit parte din dialogul neîntrerupt ce a avut loc. Prin intermediul difuzărilor media și al protestului, ei au arătat că munca de îngrijire este o parte valoroasă a societății canadiene și că muncitorii migranți din domeniul îngrijirii, dintre care cei mai mulți sunt femei rasializate din clasa de mijloc

din țările Sudului Global, sunt o parte indispensabilă a forței de muncă. Ca rezultat al activismului lor, guvernul liberal și-a retras propunerea și a creat noi căi pentru ca muncitorii migranți din domeniul îngrijirii să obțină cetățenia canadiană. În vreme ce căile rezultate s-au aflat la mare distanță de dreptul automat pentru care îngrijitorii aplicau anterior pentru cetățenia canadiană sub acum defunctul program Live-in-Caregiver, drumurile către rezidența permanentă au fost totuși păstrate. Coalițiile îngrijitorilor au fost ușurate pentru că au ținut la distanță amenințările de eliminare în întregime a drepturilor cetățenești.

> Lentilele intersecționale

Când reflectez asupra acestor discuții patru ani mai târziu, în 2022, îmi dau seama că aplicarea unor lentile intersecționale atunci când se examinează mișcările muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii, în mod specific, și mișcările sociale, în general, aduce în prim-plan dilemele adeseori spinoase de care actorii din astfel de mișcări se lovesc.

În primul rând, intersecționalitatea ne permite să înțelegem cu adevărat provocările de care mișcarea muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii se lovește atunci când proiectează o platformă *unificată*, luând în considerare locațiile sociale multiple și suprapuse pe care membrii ei le ocupă. Tensiunile persistă atunci când se identifică ce activiști pot fi cu adevărat vocea mișcării, dat fiind că membrii care se confruntă cu cele mai multe dezavantaje intersecționale sunt cel mai puțin probabili să aibă capacitatea de a vorbi. Totuși, nevoile lor sunt indiscutabil cele mai urgente. Prin urmare, această abordare intersecțională scoate la iveală dificultățile de a crea o mișcare care să surprindă nevoile membrilor ei, în special nevoile celor care se confruntă cu cele mai multe provocări.

În al doilea rând, o lentilă intersecțională arată, de asemenea, cum mișcările muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii au de beneficiat pentru că sunt intersecționale în abordarea lor. Organizațiile migranților care lucrează în domeniul îngrijirii, ce se definesc ele însele ca intersecționale,

>>

„Analizarea acestor mișcări folosind intersecționalitatea ne permite să înțelegem mai bine fluiditatea abordărilor adoptate de mișcările îngrijitorilor migranți”

se orientează către coaliții cu mișcări diferite, ce au baze diferite de apartenență. Ele formează frecvent alianțe cu mișcarea muncitorească și cu mișcarea feministă. Acționând în interesele îngrijitorilor migranți din Canada, care află că aplicațiile pentru cetățenie le-au fost respinse din cauză că ei sau familiile lor au dizabilități, aceste organizații au căutat, de asemenea, coaliții cu mișcările de justiție pentru cei cu dizabilități. Oportunitatea de a colabora cu aceste mișcări diferite validează preocupările îngrijitorilor migranți de a dobândi o rezistență și mai mare. Așa cum Fernando Tormos-Aponte și cu mine scriem într-un text ce urmează să apară, abilitatea de a crea o *solidaritate intersecțională* le permite comunităților diferite să își vadă crezurile interconectate. Organizațiile progresiste ce fac parte din mișcarea muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii – alături de alte mișcări sociale – descoperă că, în mod colectiv, ele pot lucra împreună pentru a submina opresiunea, prin unirea forțelor în campanii-cheie și prin influențarea discursului public.

> Abolire contra reformă

Chestiunea agendelor normative este, desigur, cea pe marginea căreia actorii diferiți dintr-o mișcare intră în conflict. Aici, o lentilă intersecțională se dovedește încă o dată lămuritoare. Unele organizații ale îngrijitorilor migranți cred, în armonie cu viziunea intersecțională a Combahee River Collective, că mișcările ar trebui să se îndrepte în cele din urmă către abolirea structurilor de putere încrucișate ale capitalismului, imperialismului și patriarhatului. Totuși, alte organizații consideră că eforturile lor sunt cel mai bine canalizate către urmărirea de schimbări de politici publice. În viitoarea mea carte, *Care Activism: Migrant Domestic Workers, Movement-Building and Communities of Care*, clasific aceste diviziuni ca fiind bazate pe abolire contra reformă: unele organizații înțeleg succesul ca încurajând o viziune aboliționistă, iar altele văd succesul ca fiind înrădăcinat în schimbările politicilor publice.

> Efectele COVID-19

Pandemia de COVID-19 a răsturnat multe dintre aceste diviziuni ideologice, făcând analiza intersecțională încă și mai proeminentă. În vreme ce încă sunt de părere că viziunile normative ale diferitelor organizații se sprijină în cele din urmă pe ideologie, analizarea acestor mișcări folosind intersecționalitatea ne permite să înțelegem mai bine fluiditatea abordărilor adoptate de mișcările îngrijitorilor migranți. Intersecționalitatea, cu accentul său pe o analiză multidimensională a puterii, ce identifică fracturi în procesele, sistemele și structurile care reduc și afectează experiențele trăite de indivizi, arată cum COVID-19 a fost cataclismic pentru muncitorii migranți din domeniul îngrijirii: dislocările ce au decurs în politicile de stat și în condițiile de la locul de muncă au fost devastatoare.

Pandemia a fost o cumpănă pentru mișcarea muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii din Canada, dezvăluind urgența activismului în interiorul mișcării. Multe dintre aceleași organizații ce au adoptat poziții contradictorii în 2018 s-au împăcat pe durata pandemiei. Acest lucru s-a realizat pentru a cere politici publice îmbunătățite în sprijinul îngrijitorilor migranți și cu scopul de a anunța schimbări structurale de mai lungă durată care să călăuzească *îngrijirea* în ocuparea centrului scenei ca valoare societală fundamentală. Pandemia i-a îndrumat, de asemenea, pe actorii din cadrul mișcării muncitorilor migranți din domeniul îngrijirii să reflecteze iarăși la importanța formării de alianțe cu mișcările indigene, cu Black Lives Matter și cu alte mișcări sociale progresiste. Imaginarea crezului lor ca fiind unit irevocabil cu cel al altor comunități minoritare a condus la o înțelegere mai profundă a necesității solidarității intersecționale. ■

Adresă de corespondență: Ethel Tungohan <tungohan@yorku.ca>

> Căutarea metaforei intersecționale potrivite

de **Amund Rake Hoffart**, Universitatea din Oslo, Norvegia

Intersecțiile sunt adesea reprezentate de drumuri și intersecții. Foto credit: Jeremy Bishop/[Unsplash](#).

24

Limbajul, atât în formele sale cotidiene, cât și academice, este încărcat de metaforă. Dacă începi să cauți metafore într-un text, cel mai probabil ele vor răsări ca ciupercile. Metaforele utilizează tropi: expresii care schimbă sensul familiar al cuvintelor, pentru a desemna altceva. Metafore precum o inimă frântă, un măr stricat, busola morală a cuiva, muguri târzii și săbii cu două tăișuri întrebunțează obiecte binecunoscute din situații obișnuite și le transpun în unele noi, uneori surprinzătoare. Localizarea numărului mare de metafore în limbajul nostru cotidian și academic ilustrează de ce ele sunt ceva „prin care trăim”, așa cum a fost formulat în lucrarea clasică a lui George Lakoff și Mark Johnson din

1980 privind metafora. Departea de a fi un fenomen periferic al limbajului, ceva extraordinar ce aparține tărâmurilor poeziei și ale retoricii, metaforele influențează profund gândirea și acțiunile noastre de zi cu zi.

> Traficul din intersecție dezvoltat de Crenshaw

Eseul lui Kimberlé Crenshaw din 1989, *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics*, a explicat conceptul de intersecționalitate prin metafora traficului dintr-o intersecție. Imaginându-și experiența discriminării femeilor de culoare ca experiența de a fi călcat

>>

de autovehiculele circulând din mai multe direcții, Crenshaw a furnizat o imagistică deosebit de expresivă care să însoțească analiza ei privind cazurile judiciare din SUA, unde femeile de culoare erau omise în doctrinele anti-discriminare din Statele Unite. Deși traficul din intersecție a fost luat încă de atunci drept imaginea centrală a intersecționalității, acesta a primit de asemenea partea sa de critică. Cele mai multe obiecții sunt centrate pe dimensiunile cumulative ale imaginii traficului din intersecție: aceasta portretizează categorii sociale – precum genul, rasa, clasa și sexualitatea – ca separate și independente, făcând posibilă atașarea lor una alteia. Pare greu de negat că imaginea traficului din intersecție este cumulativă, în sensul că separă drumuri independente care duc în și în afara intersecției. În cele trei decenii ce au trecut de la publicarea eseului lui Crenshaw, un număr mare de metafore alternative – mai mult sau mai puțin excentrice – a fost propus. Ca urmare, acest lucru a devenit, de asemenea, unul dintre modurile importante prin care intersecționalitatea se răspândește: ideea a călătorit peste tot, fiindu-i date mereu interpretări și alcătuiuri noi, prin intermediul metaforei și al analogiei.

> Metafore alternative pentru intersecționalitate

În mod interesant, unele metafore alternative pentru intersecționalitate sunt mai abstracte decât traficul din intersecție pe care sunt menite să îl substituie, ca de exemplu axe, interferențe, configurații, asamblaje, fractali, interstii, vectori, topografii și spații dezordonate de urgență. Pentru cei care caută metafore în domenii mai tangibile, sfera gătitului și a coacerii este în mod limpede una de inspirație, întrucât intersecționalitatea a fost asemuită cu zahărul, prăjiturile, tortul cu mai multe straturi, striațiile dintr-un chec și o tocăniță. Există un aspect al gătitului și al mâncatului care a avut un efect deosebit de ademenitor asupra cercetătorilor, în căutarea de metafore mai bune pentru intersecționalitate: felul în care ingredientele se amestecă, se întrepătrund și trec unul într-altul; părțile devin întreg, întregul devine părți; ingrediente diferite îmbinându-se, împrăștiindu-se și fiind mestecate împreună. Un exemplu din multitudinea de metafore culinare este tocănița lui Shannon Sullivan, prezentată în cartea sa din 2001, *Living Across and Through Skins*. În contrast cu un fondue în care ingredientele se topesc laolaltă și se dezagregă, legumele din tocănița lui Sullivan își păstrează „identitatea” în vas, dar în același timp ele sunt transformate prin interacțiunea cu alte legume. Gândind tocănița ca pe o metaforă pentru relațiile sociale și identitățile intersecționale, legumele din vas explică relația dinamică și reciproc modelatoare dintre părțile diferite ale identității sociale a cuiva, precum categoriile de rasă, gen, sexualitate, (dis)abilitate și așa mai departe.

> Haotica intersecție montană

Alți cercetători au continuat să lucreze cu imagistica traficului de pe șosele sau din intersecții. În eseul său din 2011, *Intersectionality, Metaphors, and the Multiplicity of Gender*, Ann Garry schițează o completare pas cu pas cu mai multe elemente la traficul din intersecție: elemente ce se bazează pe, dar care complică în același timp, metafora originală a lui Crenshaw. Pentru a o face mai fluidă și pentru a surprinde mai bine un amestec meticulos de sisteme opresive, Garry adaugă mai multe străzi, mai multe mașini și un sens giratoriu. Totuși, aceste elemente adăugite nu pot amortiza încă orizontalitatea restrictivă a imaginii traficului din intersecție. Pentru a face asta, trebuie să ne aventurăm dincolo de structura plată a sensului giratoriu. Ce este necesar e un element de verticalitate care să exprime cum structurile de privilegiu și de opresiune lucrează împreună și se regăsesc unele în altele. În acest punct, Garry se orientează către munți și apoi introduce, de asemenea, lichide curgătoare, pentru a însoți imaginea muntelui. Din nou, motivația este de a se asigura că imagistica rămâne fluidă, nu solidă și discretă. Reeditarea lui Garry are ca rezultat ceva de tipul următor: lichidele curg din munți către o intersecție cu un sens giratoriu în centru, unde multe străzi și mașini se întâlnesc. Dacă această imagine pare dezordonată, Garry ne asigură că acest tip de dezordine este exact ceea ce avem nevoie în metaforele noastre, pentru a ne ajuta să înțelegem complexitatea intersecționalității.

> Nu există dezordine pură

Ce împinge această căutare de metafore alternative pentru intersecționalitate? Căutarea de metafore noi și perfecționate pare să fie alimentată de nemulțumirea răspândită față de imaginea centrală a intersecționalității. Metafora traficului din intersecție pur și simplu nu întrunește condițiile: depinde prea mult de aditivitatea fluxurilor separate pentru a fi suficientă. Cu alte cuvinte, metafora „corectă” pentru intersecționalitate trebuie să fie, de asemenea, una nealterată de aditivitate. În acest moment, îmi reamintesc de insistența lui Garry asupra nevoii de dezordine în metaforele noastre despre intersecționalitate. Cu toate acestea, căutarea metaforei potrivite pentru intersecționalitate pare, în mod paradoxal, să aspire la o versiune pură a impurului; adică este o încercare de a făuri o metaforă care să fie liberă de poluarea aditivă. Aspirația la astfel de idealuri de puritate pare să fie, pentru mine, exact opusul dezordinii și ceva ce ne-ar putea limita de fapt imaginația intelectuală și metaforică. Ni se cere oare în schimb, neluând în serios „nevoia de dezordine” în metaforele noastre, să recunoaștem dimensiunile cumulative ale gândirii noastre și să le vedem ca pe o potențială resursă, iar nu ca pe o rușine? ■

Adresă de corespondență: Amund Rake Hoffart <a.r.hoffart@stk.uio.no>

> Intersecționalitatea ca metodă critică

de **Kathy Davis**, Universitatea Liberă din Amsterdam, Țările de Jos și **Helma Lutz**, Universitatea Goethe din Frankfurt, Germania

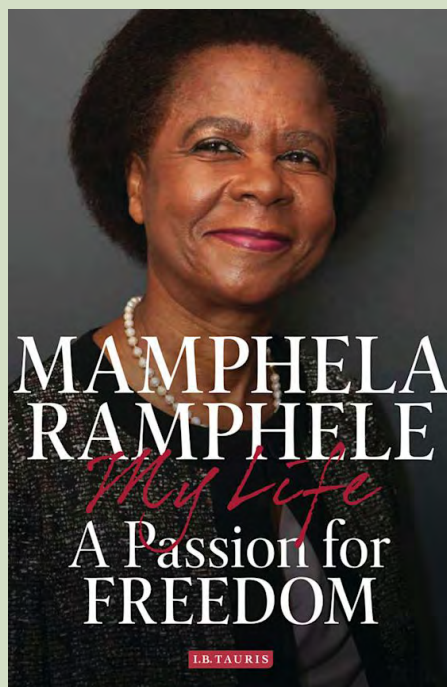
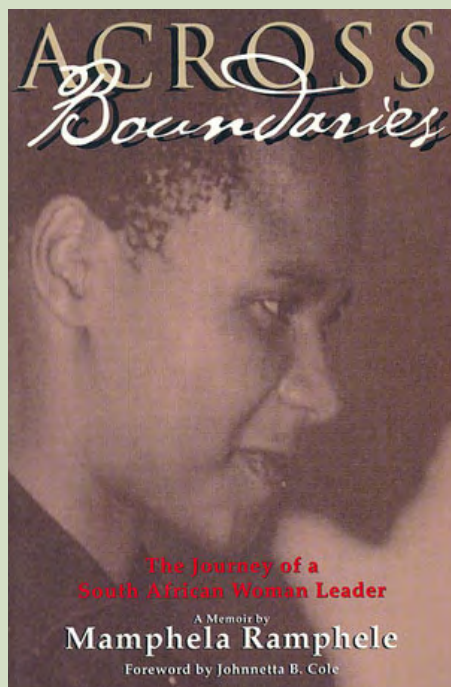

Foto credit: The Feminist Press
at The City University of New York.

Foto credit: I.B. Tauris.

In timp ce mulți cercetători din domeniul studiilor de gen sunt convinși că intersecționalitatea e o parte esențială a teoriei feministe de bună calitate, nu este întotdeauna clar cum ar trebui adoptată intersecționalitatea în contextul cercetării. În practică, intersecționalitatea ridică multe întrebări, ca de exemplu: Ce categorii ar trebui incluse într-o analiză intersecțională? Ar trebui ca cercetătorii să se limiteze în orice împrejurare la „cele trei”, genul, rasa și clasa, ori ar trebui să distribuie o rețea mai largă? Câțiva cercetători s-au întrebat dacă aceste categorii ar mai trebui folosite, întrucât ele pot fi înșelătoare și pot eșua în a surprinde marea diversitate de experiențe și de identități.

> Cum se aplică intersecționalitatea

Cercetătoarea americană din domeniul legal, Mari Matsuda, a descoperit o procedură simplă pentru analiza intersecțională, pe care a numit-o „a pune cealaltă întrebare”: „Când văd ceva ce pare rasist, mă întreb «Unde este patriarhatul în asta?». Când văd ceva ce pare sexist, mă întreb «Unde se găsește aici heterosexismul?». Când văd

ceva ce pare homofob, mă întreb «Unde sunt aici interesele de clasă?»”. Această procedură se dovedește o cale surprinzător de simplă, dar fără îndoială utilă, spre a începe analizarea modurilor în care puterea intersecțională acționează în poveștile de viață ale oamenilor și a modului în care aceste interacțiuni pot fi încurajatoare și constrângătoare deopotrivă.

> Cum poate fi văzută libertatea ca depinzând de luptele pentru integrare

Ca exemplu, am aplicat această metodă la povestea de viață a Mamphelai Ramphele, o cunoscută figură sud-africană din domeniul medical, scriitoare și activistă anti-apartheid. Ea a fost încarcerată, iar munca ei a fost interzisă pentru mulți ani, dar a reușit să devină prima femeie de culoare care a condus o universitate sud-africană, care a devenit directoarea generală a Băncii Mondiale și care a fost candidata prezidențială a Alianței Democratice la alegerile generale din 2014. Am folosit trei modalități de „a pune cealaltă întrebare”: a) să ne situăm pe noi, ca cercetători, înaintea analizei; b) să descoperim punctele slabe ce au

>>

apărut de-a lungul analizei; c) să complicăm gândirea despre relațiile de putere.

a) Dând curs faimosului argument al Donnei Haraway, potrivit căruia cercetătorii (femiști) trebuie să admită că întreaga cunoaștere pe care ei o produc este întotdeauna situată, parțială și reflexivă, noi am recunoscut că, în calitate de cercetătoare albe, feministe, europene/americane, cu o agendă anti-rasistă, dorința noastră de a analiza biografia lui Ramphel nu a fost un demers inocent. Fiind critice vizavi de neglijarea rasei și a rasismului în cercetarea feministă, am sperat că povestea de viață a lui Ramphel ne-ar permite să ne punem în aplicare proiectul, și anume să demonstrăm că este imposibil să discutăm despre gen fără să discutăm despre rasă. Am fost inițial surprinse de aparența ei reticentă de a se situa ea însăși ca persoană africană de culoare în contextul apartheidului sau de a vorbi despre propriile sale experiențe privind rasismul. Ea a părut chiar că se distanțează de rasă și de rasism, apelând la poziția ei privilegiată sau la mijloacele ce o făceau extraordinară sau diferită. Încă și mai remarcabil a fost faptul că, de-a lungul interviului, ea a părut mai confortabilă poziționându-se ca femeie. Sublinierea ei repetată a genului a fost cea care ne-a scos de pe pistele noastre și care ne-a făcut să ne dăm seama că trebuie să ne întoarcem la tabla de desen.

b) Prin „a pune cealaltă întrebare” încă o dată, am analizat mai de aproape câteva dintre acele momente în care Ramphel a insistat că inegalitatea de gen și sexismul au fost forțele motoare din spatele dezvoltării ei. În contrast cu presupuziția noastră potrivit căreia rasismul ar fi cea mai proeminentă caracteristică a vieții ei sub apartheid, Ramphel a continuat să se refere la relațiile patriarhale de gen, cu scopul de a găsi un sens vieții sale. Strategia ei narativă a avut o importanță instrumentală în stabilirea poziției sale speciale, ceva ce ar fi putut face mai ușor pe calea identității sale de gen într-o Africă de Sud bifurcată rasial. Ea nu s-a poziționat pe sine ca femeie de culoare sau ca sud-africană, ci mai degrabă ca fiică și ca soră ce a trebuit să lupte împotriva bărbaților și a instituțiilor dominate de bărbați, care au împiedicat-o să facă ceea ce voia să facă. În acest fel, ea s-a impus pe sine ca fiind distinctă: diferită de familia, prietenii, colegii și camarazii ei.

c) Prin „a pune cealaltă întrebare”, am putut să înțelegem hotărârea lui Ramphel de a se prezenta ca o femeie cu o minte independentă. Dorința ei profundă de a trece peste constrângerile normative ale rolului femeii în societate a devenit motivul succesului ei ca cercetător care s-a realizat prin propriile forțe, ca activistă, ca profesionistă și ca mamă singură. Ea s-a concentrat pe activitățile pe care le-a dus la bun sfârșit prin propriile sale strădanii (și nu, de exemplu,

ca iubită a faimosului activist al mișcării Black Power, Steve Niko) și a accentuat în mod repetat că nu doar rasa, statul apartheid sau Mișcarea „Black Consciousness” au fost cele care au contat în felul în care și-a perceput identitatea. Ea a demonstrat cum diferite aspecte și poziționări sociale din viața ei au devenit dominante în anumite momente, în funcție de contextul în care ea se afla. A se vedea, de exemplu, răzvrătirea ei la adresa ANC-ului, ce a priorizat lupta împotriva rasismului în defavoarea feminismului:

„Nu puteți diviza libertatea. Am întrebat: Cum mă voi defini eu ca persoană liberă dacă devin liberă ca persoană de culoare și rămân captivă ca femeie? Nu există nicio cale prin care corpul meu să fie divizat între femeia din mine și persoana de culoare din mine. Iar dacă veți pune problema libertății mele, ea trebuie să fie în toată integritatea ei”.

În acest frumos exemplu de gândire intersecțională, ea aduce genul și rasa împreună, clarificând faptul că, pentru ea, libertatea depinde de integrarea ambelor lupte.

> Cum ne ajută strategiile cotidiene să rezistăm și să ne adaptăm puterii

Metoda de „a pune cealaltă întrebare” ne permite să dăm un sens intersecțional biografiei lui Ramphel. Metoda ne lăsa să interogăm critic propriile presupuziții și propria noastră situație socială, să înțelegem felul în care punctele noastre nevralgice ne împiedică analiza interviului și, în final, să dezvăluim cum interviuata însăși a oferit o reconstrucție complexă a vieții sale, utilizând o înțelegere intersecțională a genului, a rasei și a altei diferențe sociale, pentru a crea o narațiune ce avea sens pentru ea. Folosirea intersecționalității nu se restrânge la cercetători, sociologi, feministe sau cercetători critici ai rasei; oamenii obișnuiți o utilizează și ei. Analiza intersecționalității ne cere să acordăm atenție modului în care oamenii se poziționează pe ei înșiși în contexte diferite și în momente diferite din viața lor. Înseamnă să recunoaștem vulnerabilități ce nu sunt egale sau similare în fiecare situație și să ne uităm la cum dezvoltă indivizii strategii – adeseori cu o ingeniozitate remarcabilă – pentru a atenua și a absorbi aceste vulnerabilități. Și, cel mai important dintre toate, înseamnă să ne uităm la strategiile de zi cu zi pe care oamenii le folosesc pentru a rezista și a se adapta puterii: strategii care sunt inevitabil mai complicate și mai contradictorii decât ne așteptăm. ■

Adrese de corespondență:

Kathy Davis <k.e.davis@vu.nl>

Helma Lutz <lutz@soz.uni-frankfurt.de>

1. Această analiză se bazează pe un interviu realizat de un coleg, fostul activist pentru drepturi civile și istoric oral Mary Marshall Clark, precum și pe mai multe autobiografii scrise de Ramphel însăși.

> Fridays for Future: o perspectivă a mișcărilor sociale

de **Koichi Hasegawa**, **Universitatea** Shokei Gakuin, Japan, și membru al comisiei de cercetare ISA pentru Mediu și Societate (RC24)

Imagine principală: Ziua Globală de Acțiune pentru Justiție Climatică. 100.000 de persoane s-au alăturat Marșului Climatic de la Glasgow la COP26 pe 6 noiembrie 2021. Foto credit: Hanae Takahashi (Friends of the Earth Japan).

Imagine mică: Marșul climatic din Londra, 6 noiembrie 2021. Foto credit: Amelia Collins (Friends of the Earth International).

Fridays for Future (ro. *Vineri pentru viitor*), o rețea de tineri care lucrează pe probleme legate de schimbările climatice, este încă activă, în ciuda pandemiei de COVID-19, care a făcut ca evenimentele mari față în față să fie greu de organizat. La Glasgow, Marea Britanie, în timpul Conferinței ONU privind schimbările climatice (COP26) din noiembrie 2021, aproximativ 100.000 de oameni au marșăluit pentru a cere acțiuni mai agresive pentru combaterea crizei climatice. La mijlocul lunii septembrie 2019, această campanie a reușit să mobilizeze peste 7,6 milioane de tineri la nivel global, ceea ce reprezintă recordul mondial pentru numărul de participanți la o campanie stradală. Putem evalua că aceasta este cea mai de succes acțiune colectivă la nivel mondial. Ne putem întreba de ce aceste campanii au avut atât de mult succes. Cu toate acestea, în ciuda acestui succes global, în Japonia implicarea în aceste activități a fost mică și lentă în comparație cu creșterea rapidă în alte zone. De ce aceste campanii din Japonia au fost atât de limitate în ceea ce privește numărul de participanți mobilizați, orașele în care s-au desfășurat campanii stradale și influența asupra mass-media și în cadrul guvernului, atât la nivel național,

cât și local? Acest articol oferă câteva răspunsuri la aceste întrebări din perspectiva mișcărilor sociale, concentrându-se pe încadrarea culturală, mobilizarea resurselor și structura oportunităților politice.

> Fridays for Future: cea mai de succes acțiune colectivă

Fridays for Future a început pe 20 august 2018, când Greta Thunberg, pe atunci o tânără suedeză de 15 ani, a început de una singură un protest în fața Parlamentului suedez, în prima zi a noului semestru școlar și în plină campanie electorală generală în Suedia. Planul ei inițial era să-și continue greva timp de trei săptămâni, până vineri, 7 septembrie: sfârșitul campaniei electorale generale. „Greva pentru schimbările climatice” sau „greva școlii”, pe care aceasta a început-o boicotându-și cursurile pentru a cere guvernului să consolideze măsurile împotriva schimbărilor climatice, a fost imediat răspândită prin SRS (servicii de rețele sociale) și prin mediatizarea în străinătate. În urma unui răspuns neașteptat de mare la protestul său, Greta a decis

>>

să continue greva în fiecare vineri după alegerile generale, până când guvernul suedez a adoptat acțiuni mai agresive pentru a-și îndeplini promisiunile din Acordul de la Paris din 2015. Discursul ei de la TED (acronim pentru Tehnologie, Entertainment-divertisment, și Design) din noiembrie 2018 și discursul ei de la Conferința ONU privind schimbările climatice (COP24) din luna decembrie a aceluiași an au fost foarte laudate, iar greva împotriva schimbărilor climatice s-a răspândit imediat în întreaga lume sub campaniile *Fridays for Future*.

La șapte luni după primul protest al Gretei, vineri, 15 martie 2019, campania s-a extins la peste 1,4 milioane de oameni, în principal tineri, în peste 2000 de orașe din 125 de țări din întreaga lume. La treisprezece luni după ce a început, vineri, 20 septembrie 2019, chiar înainte de începerea Summitului ONU pentru Acțiune Climatică, pe 23 septembrie, peste 4 milioane de oameni au participat la proteste în 163 de țări. Campania a continuat până vineri, 27 septembrie, cu peste 7,6 milioane de participanți în total în 185 de țări, timp de opt zile. În majoritatea țărilor, mulți tineri au participat voluntar la demonstrații de stradă.

A fost cea mai mare acțiune colectivă din lume până în prezent pe orice problemă sau în orice domeniu. Înainte de acțiunile Gretei, cea mai mare demonstrație privind schimbările climatice a avut loc la New York, chiar înainte de Sesiunea Specială a ONU privind schimbările climatice din septembrie 2014, cu aproximativ 400.000 de participanți.

În 2020, din cauza pandemiei globale de COVID-19, acțiunea de stradă a fost strict limitată în majoritatea țărilor. Dar vineri, 25 septembrie 2020, a fost convocată Ziua Globală a Acțiunii Climatice. În ciuda pandemiei, acțiuni au avut loc în 3200 de locații din întreaga lume. În Germania, un total de 200.000 de persoane au participat la acțiuni stradale în 450 de locații.

Activitățile din Japonia au fost puțin frecventate și slabe în obținerea de sprijin, în comparație cu creșterea rapidă din întreaga lume. Protestele din 15 martie 2019 au fost limitate la un total de doar 200 de participanți în Japonia, în doar două orașe: Tokyo și Kyoto. Cu toate acestea, la demonstrația din 20 septembrie 2019, denumită „Marșul Climatic Global”, au participat peste 5000 de persoane din 27 de orașe din 23 de prefecturi. Aproximativ 3000 de oameni au participat la Tokyo. Pentru a facilita participarea oamenilor, în Japonia, termenul mai blând de marș a fost folosit în loc de *grevă* sau *acțiune*.

Următoarele caracteristici ale acestei mișcări sunt foarte interesante. (1) Constă în acțiune colectivă care implică în principal generațiile tinere, cum ar fi elevii de liceu și studenții universităților. (2) Majoritatea participanților au fost începători, care nu au mai fost implicați niciodată în mișcări sociale sau demonstrații. (3) Acțiunea tinerilor de a boicota cursurile școlare și de a se implica în acțiuni de stradă care vizează consolidarea măsurilor împotriva schimbărilor climatice a fost, în esență, *altruistă*. (4) Nu este un eveniment unic, dar continuă în fiecare vineri, iar acțiunile la nivel mondial au avut loc de mai multe ori chiar și în timpul pandemiei de COVID-19. (5) S-a răspândit în întreaga lume,

inclusiv în țările în curs de dezvoltare. (6) SRS-urile sunt folosite ca instrument de apel pentru participare. (7) În cele din urmă, este o activitate legată de o singură problemă care se concentrează pe schimbările climatice.

> Analiză prin încadrare culturală, structura de mobilizare și structura oportunităților politice

Cadrul meu pentru analiza mișcărilor sociale, modelul triunghiular al mișcării sociale (TRIM) se bazează pe lucrările lui [McAdam \(1996\)](#) și constă din trei elemente: încadrarea culturală, structura de mobilizare și structura oportunităților politice ([Hasegawa 2018](#)). Încadrarea culturală definește situația comună împărtășită de toți participanții: *imaginea lumii* și *imaginea de sine* a mișcării, care justifică mișcarea și activitățile sociale și motivează cetățenii să participe. Încadrarea culturală este un proces dinamic și strategic care mediază nemulțumirea și orientarea către schimbare. Structura de mobilizare se concentrează pe ce resurse pot fi mobilizate în ce condiții. Pot fi mobilizate tot felul de resurse, de exemplu, umane, financiare, materiale și informaționale, precum și resurse simbolice precum legitimitatea sau justificarea. În cele din urmă, structura oportunității politice este ansamblul condițiilor politice instituționale și non-instituționale care definesc procesele sociale de apariție, dezvoltare și declin al mișcărilor sociale.

Acesta este un cadru analitic care integrează perspectiva comportamentului colectiv, teoria noilor mișcări sociale și perspectiva mobilizării resurselor. Este un răspuns la cele trei sfere de „mișcare socială și culturală”, „mișcare socială și organizare” și „mișcare socială și politică”.

Denumirea de *Fridays for Future* și imaginea simbolică a Gretei Thunberg au fost extrem de eficiente. A fost considerat dificil pentru jucătorii cheie din mișcarea care s-a format în jurul problemelor legate de schimbările climatice să rămână simboluri puternice pentru mulți ani, chiar dacă există imagini simbolice de lungă durată, cum ar fi urșii polari. Figurile simbolice se limitează la fostul vicepreședinte american Al Gore, care a câștigat Premiul Nobel pentru Pace în 2007. În ceea ce privește personalizarea problemei schimbărilor climatice, este extrem de semnificativ faptul că Greta Thunberg a ieșit în lumina reflectoarelor. În 2019, a fost invitată la Forumul Economic Mondial în ianuarie, la Parlamentul UE în februarie și la Summitul ONU pentru acțiunea climatică din septembrie; iar vocea ei a impresiionat, cu fiecare ocazie. În luna decembrie a aceluiași an, a fost desemnată Persoana Anului de către revista *Time*.

Fridays for Future – s-a întâmplat să fie într-o zi de vineri, o zi-țintă a protestelor Gretei – este, de asemenea, o încadrare eficientă. La fel ca mișcarea #MeToo, aceste cuvinte și expresii pot fi înțelese de copiii din școlile primare din țările vorbitoare de limbă engleză. Mesajul este direct și pozitiv. Este literalmente orientat spre viitor. Conține doar 16 litere, dar este un apel la acțiune într-o zi de vineri, exprimând un sentiment de criză pentru viitor. De asemenea, este ușor de utilizat ca abreviere și convenabil pentru hashtag-uri, ca în #FFFSendai: la fel ca Fridays for Future Kyoto sau Fridays for Future Kobe, putem adăuga nu doar un nume de țară, ci și un nume de localitate. Pentru că este ușor de localizat,

>>

tinerilor le este ușor să se organizeze în jurul lui în propria zonă. În Japonia, un total de peste 30 de grupuri Fridays for Future au protestat continuu în fiecare regiune. În comparație cu contextele negative, interzise și acuzative, cum ar fi „opus”, „anti-xx” și „nu face xx”, este mai puțin probabil să genereze rezistență sau repulsie. De asemenea, poate crea interes pentru ceea ce este Fridays for Future.

În ceea ce privește structura de mobilizare, ONG-uri de mediu bine stabilite, precum Greenpeace, Friends of the Earth și WWF (World Wide Fund for Nature) s-au retras în plan secund. Este adevărat că membrii unor ONG-uri de mediu consacrate și personalul cu normă întreagă ai secretariatului lor se alătură pentru a oferi sprijin, mai mult sau mai puțin; dar, practic, nu se bazează pe o fundație organizațională. Este cea mai bună dovadă a succesului acestei expresii că tinerii se confruntă cu criza climatică sub denumirea de Fridays for Future.

Tinerii folosesc SRS pentru a comunica și mobiliza informații. Contul de Twitter al Gretei are 5,05 milioane de urmăritori (la sfârșitul lunii iunie 2022). Pagina ei de Facebook are, de asemenea, 3,55 milioane de urmăritori. Majoritatea articolelor ei de pe Facebook au primit peste 10.000 de aprecieri, iar unele peste 100.000 de aprecieri. Simțul Gretei de a se implica, capacitatea de a ridica provocări și atitudinea coerentă sunt elemente eficiente din care să înveți atunci când te gândești la mobilizare.

Momentul oportunității politice din 2019 a fost esențial în marea reacție la acțiunile Gretei. 2019 a fost anul înainte ca Acordul de la Paris să înceapă să fie implementat în 2020, iar mass-media i-a fost ușor să îl abordeze. Dacă acțiunea ar fi avut loc în 2012, este greu de crezut că ar fi primit un astfel de răspuns.

În mai 2019, ziarul The Guardian din Marea Britanie, care este cel mai entuziast dintre cotidienele din lume care relatează despre schimbările climatice, a declarat că numele de *schimbare climatică* nu transmite pe deplin gravitatea realității la acea vreme. Declarând o schimbare de politică, ulterior a început să descrie situația ca o *criză climatică* sau o *urgență climatică*.

Acțiunile Gretei arată continuitate. Vineri, 17 iunie 2022, greva școlară a ajuns săptămâna 200; la 52 de săptămâni/an, are loc de aproximativ patru ani.

> Japonia: de ce au fost atât de limitate campaniile

Campaniile Fridays for future din Japonia sunt extrem de limitate în comparație cu cele din alte țări. De ce au fost atât de limitate în ceea ce privește numărul de participanți mobilizați?

Grupurile de tineri japonezi folosesc numele *Fridays for Future* în engleză, fără nicio traducere. Aceasta este o expresie simplă, dar în japoneză ar fi foarte greu de exprimat și nimeni nu a venit cu o expresie similară ca sens în japoneză. În mod similar, nu există nicio persoană care să fie o imagine simbolică precum Greta. În general, în Japonia, tinerii sunt tăcuți, cinici sau indiferenți, în timp ce mulți dintre participanții la campaniile stradale sunt străini și studenți internaționali. Chiar și printre țările asiatice, realizările politice ale mișcărilor sociale japoneze sunt slabe; în comparație cu Coreea de Sud, Taiwan, Hong Kong, Filipine etc., mișcările sociale din Japonia sunt slabe în ceea ce privește finanțarea, resursele umane, fundațiile organizaționale și implicarea experților. Aceștia nu au putere, deoarece încadrarea culturală, mobilizarea resurselor și oportunitățile politice pentru mișcările sociale sunt toate slabe. În cele din urmă, extinderea mobilizării va atinge apogeul și există posibilitatea ca să ne confruntăm cu un sentiment de eficacitate politică diminuat și cu un sentiment de neputință, cu ideea că acționăm în mod repetat, dar, în final, s-ar putea să nu vedem niciun rezultat al activităților noastre. Există probleme cu privire la modul de menținere a energiei practicilor care continuă să se repete de fiecare dată și cum să se mențină exercițiul pe măsură ce prospețimea participanților și acoperirea media se estompează.

În ceea ce privește structura oportunităților politice, grupurile de tineri nu au reușit încă să găsească o cale politică eficientă pentru a impulsiona o politică climatică agresivă. Nu există un program politic sau o agendă specifică în urma protestelor de stradă. Cum ar trebui să fie organizate campaniile Fridays for Future în direcții noi; care ar trebui să fie următorul pas; și cine ar trebui să fie aliații lor politici? Toate acestea sunt încă foarte neclare. Tulburările cauzate de activism nu au reușit să aducă victoria în nicio alegere națională. Obținerea influenței politice este încă o provocare dificilă pentru activiști din cauza limitărilor din mediul lor organizațional. În lumina reacțiilor politice alimentate de etnocentrism și populism, precum și a presiunii politice din mass-media, societatea civilă și activismul civil din Japonia privind problemele legate de schimbările climatice se află la o răscruce, iar direcția lor viitoare rămâne incertă. Aceasta ar putea fi o problemă comună nu numai pentru campaniile Fridays for future din Japonia, ci și pentru campaniile din afara acestei țări. Dar mai ales în cultura politică din Japonia, unde este puțin probabil ca angajamentul politic al publicului larg să crească, problema legată de susținerea mișcării și a progresului acesteia este foarte greu de abordat. ■

Adresă de corespondență: Koichi Hasegawa <k_hasegawa@shokei.ac.jp>

> Cum afectează războiul ruso-ucrainean sociologia

de **Nataliya Chernysh**, Universitatea Națională Ivan Franko din Liov, Ucraina

In discursul meu la cel de-al III-lea Congres al Asociației Sociologice din Ucraina¹, am identificat patru etape în dezvoltarea gândirii sociologice în contextul globalizării. Din punct de vedere structural, fiecare etapă are șapte componente, pe care le consider de importanță primordială pentru înțelegerea specificului acestei etape și pentru determinarea tendințelor generale de dezvoltare: natura sociologiei la un moment dat, trăsăturile sale definitorii, conceptele sale de bază, temele sale centrale, funcțiile sale majore, trăsătura sa dominantă și principalele metode utilizate în cercetarea empirică.

> Sociologia globalizării

Etapa I: sociologia înainte de globalizare (de la începuturile sociologiei până în 1985), când au apărut primele lucrări sociologice în acest domeniu. Sociologia era considerată atunci știința societății; idealul său abstract era o societate de tip occidental în interiorul granițelor sale teritoriale și ale statului-națiune. În anul 2000, U. Beck a numit acest lucru sociologia de tip „container”. Aceasta este perioada de formare a canonului sociologic.

Etapa a II-a (1985-2002): sociologia epocii desfășurării unor puternice procese de globalizare; astfel, sociologia devine o știință a umanității, care se globalizează după modelul occidental sub forma occidentalizării, mai precis a americanizării (și mai precis, a mcdonaldizării). De aceea, P. Berger îi numește pe americani principalii globalizatori. În această etapă, formarea canonului sociologic continuă.

Etapa a III-a (2002-2016): sociologia erei globalizărilor multiple (aparitia orientalizării, a globalizărilor alternative etc.). Altfel spus, se formează o sociologie globală, care devine o știință a umanității globalizate în diverse moduri. În cadrul acesteia, localul dobândește dreptul de a exista, iar reprezentanții diferitelor școli naționale câștigă posibilitatea de a participa la dialogul sociologic alături de reprezentanții „Nordului sociologic bogat”, așa cum l-a numit M. Burawoy

în 2008. În consecință, se înregistrează o expansiune rapidă a numărului de lucrări sociologice în afara canonului sociologic.

Etapa a IV-a (2016 – prezent): sociologia erei postglobalizare, deoarece se constată o reducere a proceselor de globalizare și o întărire a forțelor centrifuge de regionalizare în lume. (De menționat că folosesc termenul „postglobalizare” prin analogie cu termenul „postindustrial” al lui D. Bell în legătură cu tipul de societate care înlocuiește societatea industrială, dar care păstrează sectoarele preindustriale și industriale). Prin urmare, sociologia acestei perioade devine din ce în ce mai mult o știință a umanității fragmentate, cu multiplicarea formațiunilor regionale. Corpusul de lucrări cu caracter canonic și necanonic se formează prin trăsături dialogice și prin intensificarea interdisciplinarității.

> Unde se situează acum sociologia globalizării

Această a patra etapă nu înseamnă dispariția proceselor de globalizare ca atare și declinul sociologiei globalizării. Mai degrabă, apar noi realități socioculturale și are loc o altă reconfigurare a cunoașterii sociologice, cu o scădere relativă a ponderii scenariilor globalizării. De exemplu, apariția pandemiei de COVID-19 a dus, în multe cazuri, la prăbușirea legăturilor și a relațiilor globale, la reapariția frontierelor sau la o diminuare a ariei de entități și procese transnaționale, ceea ce se reflectă în lucrările unui număr tot mai mare de sociologi.

Această perioadă postglobalizare capătă o nouă identitate în timpul războiului ruso-ucrainean. Astăzi asistăm la nașterea unui nou tip de ordine mondială, care poate fi imaginată ca o reîncarnare a Occidentului (acum sub forma așa-numitului „Occident colectiv unit”) având epicentrul în Ucraina. Acest lucru înseamnă, în opinia mea, că astăzi nu există o opoziție între global și local și nici o transformare a localului în global. Există o înglobare a localului în global, în care localul devine nucleul globalului. Cu alte cuvinte,

>>

„În prezent există o înglobare a localului în global, în care localul devine nucleul globalului”

există un nou tip de formare global-local, cu supremația valorilor universale încorporate în lupta pentru aceste valori în lumea non-occidentală; în acest caz, în Ucraina. Apar noi mișcări sociale globale, în primul rând o mișcare de exprimare a solidarității cu Ucraina. Particularitatea lor constă în influența extrem de puternică asupra guvernelor și în reducerea timpului de luare a deciziilor. Noile alianțe regionale încep să joace un rol deosebit, uneori între țări între care nu există granițe comune (mă refer la așa-numitele „alianțe mici”, cum ar fi Marea Britanie-Ucraina-Polonia sau Trioul Asociat: Ucraina-Republica Moldova-Georgia).

Bineînțeles, aceste procese necesită și reflecții și discuții sociologice, dialog între reprezentanții diferitelor școli și mișcări naționale. De exemplu, războiul ruso-ucrainean capătă deja un sens sociologic. Mă refer la o scrisoare a președintelui Asociației Internaționale de Sociologie, [Sari Hanafi](#), care descrie paradigma imperială a lui Putin și subliniază patru lecții din acest război pentru Orientul Mijlociu. În general, sunt de acord cu multe dintre tezele din acel text, dar, în același timp, nu consider corectă compararea directă a războaielor din Orientul Mijlociu cu actualul război din Ucraina, unde are loc un genocid al poporului ucrainean. Orice război este teribil, dar agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei reprezintă o amenințare nu doar pentru Ucraina, ci și pentru multe alte țări din lume, dacă nu colaborăm pentru a distruge un regim bazat pe paradigma imperială.

> Încotro se îndreaptă sociologia

Acum, putem stabili tendințele sociologiei din prezent în funcție de conținutul etapelor pe care le-am prezentat aici. O listă provizorie ar putea include următoarele 10 noțiuni:

- (1) extinderea rapidă a granițelor sociologiei, a temei și a obiectului său de studiu, ca urmare a pătrunderii sferelor canonice de interes ale disciplinei, precum și a introducerii în câmpul reflecțiilor sociologice a fenomenelor legate de realitatea artificială (realitate virtuală, realitate augmentată, inteligență artificială etc.);
- (2) dezvoltarea și cultivarea unei reflexivități sociologice multidimensionale și multifuncționale de natură hibridă, care să fie în măsură să producă concepte și modele de

sisteme sofisticate de autoreglare de proporții globale, regionale sau locale, cu o serie de posibilități de implementare în practica socială;

- (3) trecerea de la interdisciplinaritate la transdisciplinaritate și apariția unui tip adecvat de metateorizare bazat pe sincretism transdisciplinar și gândire holistică;

- (4) o creștere a semnificației și importanței conceptualizării proiectelor de dezvoltare regională, precum și a problemelor legate de coexistența proceselor și fenomenelor locale, globale, regionale, nonglobale și postglobale;

- (5) o sofisticare semnificativă a terminologiei reflectată în creșterea numărului de termeni hibridi proveniți din științele sociale și naturale, precum și din tehnologie și științele umaniste, însoțită de o sinteză a noțiunilor de sociologie postclasică și postnonclasică;

- (6) deplasarea atenției sociologilor de la transformări societale preponderent statice la transformări societale predominant dinamice și chiar reactive;

- (7) semnificația crescândă a studiului inegalității sociale complexe (predominant non-materiale), cu o atenție specială asupra noilor forme de inegalitate încorporate în tensiunea socială, precum și asupra noilor tipuri de conflicte în jurul unor interese și valori opuse;

- (8) semnificația crescândă a funcțiilor teoretice și cognitive ale sociologiei moderne în condițiile hiperergiei (sau hiperdinamismului) și ale transformărilor sociale reactive, precum și a funcției umaniste datorate dezumanizării crescânde provocate de introducerea continuă a noilor tehnologii și de războaiele hibride actuale;

- (9) o diversificare a metodelor și tehnicilor utilizate în cercetarea sociologică prin utilizarea unor metodologii cantitative și calitative nou sintetizate și modificate, precum și prin adoptarea de metode din alte discipline. Efectul lor combinat permite sociologilor să obțină rezultate sociale rapide și valide;

- (10) trecerea de la metodele verbale și non-verbale ale studiului sociologic la utilizarea tehnologiilor digitale etc. ■

Adresă de corespondență: Nataliya Chernysh <nchernysh@gmail.com>

1. Nataliya Chernysh (octombrie 2017). *Sociologia astăzi – Tendințe și perspective de dezvoltare*. <http://stmm.in.ua/archive/ukr/2017-4/4.pdf> (în rusă).

> Trauma colectivă și cea individuală

de **Yuriy Pachkovskyy**, Universitatea Națională Ivan Franko din Liov, Ucraina

Foto credit: Nastyaofly/Depositphotos.

Războiul ruso-ucrainean care se desfășoară în aceste momente este o provocare pentru întreaga lume civilizată. În contextul Ucrainei de astăzi putem observa prăbușirea tuturor principiilor coexistenței internaționale a statelor. Se observă și modul în care destinele umane sunt dependente de voluntarism și de ambițiile imperiale ale unei țări, sau mai degrabă a unei singure persoane aflate în vârful statului și care caută să-și dicteze ideologia mizantropică întregii lumi. Ororile războiului cu care fiecare cetățean al Ucrainei se confruntă astăzi afectează, de asemenea, aproape toate sferile comunității mondiale. Aceasta comunitate oricum se confruntă cu provocări globale la adresa propriei securități, în special din cauza amenințărilor nucleare ale Rusiei, la care se adaugă cele mai recente provocări legate de migrație, foamete globală, energie și crize de mediu. Acestea pot părea mici în comparație cu tragedia și, de fapt, cu genocidul prin care trece toți ucrainenii. Potrivit statisticilor oficiale, în primele 115 zile de război, Rusia a ucis mai mulți copii în Ucraina decât cei uciși în Siria pe tot parcursul anului 2021 sau în Bosnia în perioada 1992-1995¹.

În calitate de sociolog și psiholog, reflectând asupra problemelor războiului și a consecințelor acestuia, mă gândesc la o serie de comparații și analogii care se potrivesc perfect cu conceptul de traumă socială (P. Sztompka, J.C. Alexander, R. Eyerman etc.): războiul ca o provocare globală; războiul care pătrunde în destinele umane; războiul ca o modalitate de a crea și de a construi o nouă viziune și noi valori ale existenței umane; războiul ca griji și experiență de viață; războiul ca spațiu pentru activitatea umană și pentru puterea spiritului; războiul ca luptă pentru viitorul personal și pentru

soarta generațiilor; războiul ca genocid; războiul ca o cale de consolidare și solidaritate etc. Toate acestea continuă. Totuși, ceea ce unește toate aceste asocieri cu războiul este că, în cea mai mare parte, avem nevoie de o modalitate de a depăși un eveniment traumatizant care afectează viața fiecărei persoane, precum și a întregii societăți. Fiecare persoană care experimentează războiul, sau este modelată în creuzetul acestuia, are propria sa poveste de viață individuală și unică. În amalgamarea lor, aceste povești de viață sunt „împletite” sau legate de țara în care ne-am născut, de țara în care trăim și lucrăm și pe a cărei istorie o creăm.

Istoria Ucrainei este ca zborul unei păsări rănite, care se luptă să se ridice din ce în ce mai sus, în lumină, afară din întuneric și incertitudine. Pe parcursul progresului său, Ucraina a suferit mari traume istorice (de exemplu, merită menționate evenimentele de la începutul secolului XX, lupta ucrainenilor pentru independența față de Rusia bolșevică, Holodomorul din anii 1930 (cunoscută sub numele de Foametea ucraineană), devastatorul război germano-sovietic din 1941-1945, Cernobil în 1986, iar acum războiul ruso-ucrainean, care se desfășoară din 2014 și care a dus la anexarea Crimeei de către Rusia și a unor părți din regiunile Donețk și Lugansk). Peste acestea se adaugă și trauma socio-culturală de la finalul secolului XX-lea și începutul secolului XXI, care a rezultat dintr-o lungă perioadă de transformare socială și din prăbușirea vechiului sistem de valori. Acest rezultat a fost posibil datorită luptei pentru democrație din timpul Revoluției Portocalii din 2004 și luptei pe baricade pentru o perspectivă europeană în timpul Revoluției Demnității în 2013-14. Lungul drum istoric al luptei și suferinței a fost gravat în memoria socială a poporului ucrainean; experiențele emoționale profunde au dus la traume psihice la nivelul grupurilor sociale și al indivizilor. Potrivit Ministerului Sănătății al Ucrainei, aproximativ 15 milioane de ucraineni vor avea nevoie de sprijin psihologic din cauza războiului de astăzi, iar 3-4 milioane vor avea nevoie de tratament medical pentru tulburări mintale². Cel puțin unul din cinci ucraineni va suferi consecințe negative asupra sănătății ca urmare a războiului, numărul persoanelor care se confruntă cu probleme de sănătate mintală crescând în fiecare zi în care războiul continuă.

Având în vedere experiența poporului ucrainean, războiul actual a produs o nouă percepție a realității; la nivelul ucraineanului obișnuit a existat o ruptură de toate miturile pre-existente ale „frăției ruso-ucrainene” – cu orice cale comună prin Marele Război Patriotic și prin reconstrucția economiei în anii postbelici. Această înțelegere că suntem diferiți a devenit

>>

evidentă chiar și pentru acei ucraineni care nu doreau să ia în considerare ideea de a distruge rădăcinile slave comune. O astfel de identitate poate fi urmărită mai ales prin percepția războiului, care pentru noi, ucrainenii, este într-adevăr un război pentru libertatea, demnitatea și existența noastră (pentru ei, rușii, acesta nu este un război, ci o așa-zisă operațiune specială: eroizarea liderilor lor ucigași și ura față de tot ceea ce este ucrainean). Pentru noi, ucrainenii, acest război este un eveniment profund traumatizant, dar pentru ei este un prilej de euforie emoțională și de triumf al simbolurilor Z și V în conștiința de masă. Această nouă viață cere tuturor ucrainenilor un efort mare, luptă și consolidare, așa cum o cere unei lumi democratice întregi și mai ales tuturor europenilor fără excepție.

Tragedia particulară a acestui război a fost anticiparea neașteptatului. Trăiam în condițiile situației militare din estul țării care se desfășurase în ultimii opt ani și în (ne)înțelegerea care „atârna” peste țară, peste fiecare dintre noi. 24 februarie 2022 a reprezentat pentru noi o numărătoare inversă către o nouă poveste, când toți adulții ne-am pus întrebarea fatidică: „Vreau să mă întorc în URSS?” Sau, alternativ: „Vreau să trăiesc într-o țară în care există respect pentru drepturile omului, libertate și democrație?” Începutul unei noi numărătoare inversă este, de fapt, un șoc uriaș (starea emoțională asociată unui eveniment traumatizant), când soarta țării a fost decisă în primele 5-7 zile după invazia masivă a rușilor de-a lungul a 1000 de kilometri de graniță comună. I-am rugat pe studenții de la Departamentul de Sociologie a Universității Naționale Ivan Franko din Liov să descrie (reconstituie) percepția lor asupra războiului din ultimele trei luni, de când a început. Cele mai puternice impresii emoționale din viața lor s-au dovedit a fi legate de prima, respectiv primele zile:

„Pentru mine, dimineața de la începutul războiului a fost ca și cum ar fi murit o persoană dragă și mă duceam la înmormântare. Toată lumea era speriată. În primele zile, mi-a fost frică să ies afară și stăteam întinsă în pat tot timpul uitându-mă la știri. În a treia zi de război, am plecat prima dată de acasă și am ieșit cu un prieten să cumpărăm pâine; cozile în magazine erau lungi, iar rafturile unde ar fi trebuit să fie bunurile esențiale erau aproape goale. Mă simțeam incofortabil și speriat”. (Vira, 19 ani)

„Prima noapte după declararea de război a fost lungă pentru mine, fiecare mașină care trecea pe lângă casă era ca un elicopter sau ca o rachetă; din cauza asta și a stresului constant nu puteam dormi...” (Dmytro, 21 de ani)

„Prima noapte a fost aproape cea mai groaznică. Din cauza stresului incredibil, a început insomnia. Mă uitam la știri tot timpul, nu știam ce să fac, eram în panică. Pe la ora trei dimineața, trei avioane de vânătoare au zburat deasupra casei. Era un sunet atât de puternic, greu și persistent încât timpul în care au zburat a părut o veșnicie. De atunci, panica mea s-a dublat. Câteva zile fără somn și alimentație normală, pline de frică și panică, au dus la epuizare. Întrucât nu puteam studia, mi-am dat seama că astfel nu voi ajuta pe nimeni și am început să caut unde aș putea fi de ajutor.” (Anastasiia, 20 de ani)

„Plâng de fiecare dată când cred că trebuie să mă despart de cineva sau că s-ar putea să pierd pe cineva... Cred că nu este la fel de înfricoșător ca într-un film, trebuie să trecem prin asta. Îmi iubesc foarte mult familia și rudele, în ciuda tuturor necazurilor și certurilor. Îmi doresc să fim toți sănătoși,

în viață și să fim împreună. Să fie totul bine. Vreau să trăiesc”. (Kseniia, 18 ani)

„La ora 7.44 în Liov, s-a auzit pentru prima dată o alarmă de raid aerian. Am sărit din pat și am fugit pe hol la vecini. O grimasă de zămbet nervos mi-a înghețat pe față și un tremur mi-a pătruns corpul...”. (Martha, 18 ani)

Se crede că pentru a depăși o rană durează atât timp cât persoana a fost sub influența evenimentului traumatic care a dus la experiența emoțională puternică. Acest proces de „depășire” poate dura luni, ani sau chiar zeci de ani, în funcție de puterea impactului evenimentului asupra persoanei și de rezistența acesteia la stres. Din punctul de vedere al sociologiei, în opinia mea, astăzi studiul traumei colective a războiului ca stres militar acut în contextul situației de a fi „martor la traumă”, în contextul „suferinței umane”, „căutării unui nou sens al vieții”, „sindromului anxietății militare”, „depășirii în comun a evenimentelor traumatiche”, etc. este mai oportună decât oricând. Cazul actual al societății ucrainene înfățișează un grad ridicat de autoorganizare. Acest exemplu ar putea fi o inspirație mult mai largă pentru prevenirea traumei colective, ale cărei consecințe au o semnificație psihoterapeutică mai profundă, și anume în impactul său – paradoxal – constructiv asupra societății în ansamblu. Pentru Ucraina, depășirea războiului ca traumă colectivă înseamnă:

- 1) ruptura finală cu trecutul sovietic și cu ceea ce este legat de invadările imperiale rusești și „lumea rusă”;
- 2) o oportunitate de a-și restabili integritatea teritorială în combinație cu furnizarea de garanții internaționale de securitate și pace și cu arendarea terenurilor;
- 3) construirea societății civile și, în primul rând, a capacităților mișcării de voluntariat, care s-a răspândit și a devenit una dintre premisele importante ale luptei pentru statalitate
- 4) deschiderea unei noi perspective europene pentru Ucraina ca țară candidată la aderarea la UE;
- 5) progres inovator ca perspectivă postbelică de reconstrucție a țării cu implicarea investițiilor occidentale și a unor programe internaționale ample de sprijinire a acelor regiuni care au fost particular afectate de ostilități;
- 6) susținerea valorilor democratice (civilizate), inviolabilitatea lor în lumea modernă;
- 7) crearea unui nou model de solidaritate între țări unite printr-o înțelegere comună a amenințărilor globale reprezentate de război;
- 8) conștientizarea statorniciei poporului ucrainean în apărarea independenței și conștientizarea că Ucraina l-a învins deja pe agresorul rus cu rezistența sa inspirată.

Desigur, depășirea unei situații traumatizante presupune nu doar acțiunea coordonată a întregii societăți ucrainene, ci și o înțelegere a problemelor personale ale fiecărei persoane afectate de război. După părerea mea, factorul unificator care poate combina calea de ieșire a individului și a colectivului din această situație traumatizantă este credința profundă pe care toată lumea o are în victorie. ■

Liov, 25 iunie, 2022

Adresă de corespondență: Yuriy Pachkovskyy <ypachkovskyy@gmail.com>

1. (În limba ucraineană) <https://molodost.in.ua/news/7002/> (19 iunie 2022).
2. (În limba ucraineană) <https://poglyad.tv/u-moz-vvazhayut-shcho-cherez-viynu-kozhen-p-yatyi-ukrayinec-matime-problemi-z-psihikoyu-article> (10 iunie 2022).

> Războiul din Ucraina schimbă ceea ce credeam că știm

de **Darie Cristea**, Universitatea din București, România

Am mai scris și cu alte ocazii despre lipsa metodologiei în sociologia relațiilor internaționale și a studiilor de securitate, despre legătura prea strânsă și poate fatală cu jurnalismul. Oamenii de științe sociale sunt obsedați de o funcție profetică: probabil pentru a-și demonstra capacitatea de a intra în cano-nul cauzalității, aceștia caută să prezică tendințe, crize și rezultatele alegerilor. Și de fiecare dată sunt acuzați că au greșit: înainte de 2020, sociologia nu a acordat atenție unei posibile pandemii; semnele războiului din Ucraina au fost interpretate greșit; în fiecare ciclu electoral, sondajele nu sunt atât de precise pe cât și-ar dori presa și publicul.

> Doi ani plini de surprize

Ultimii doi ani și jumătate au fost plini de surprize. După surpriza unei *gripe ca niciuna până acum* (pandemia COVID-19), a venit surpriza unui război care seamănă uimitor cu ceea ce am văzut în prima jumătate a secolului trecut. Tragedia pe care războiul a adus-o în Ucraina este imensă și a fost îndelung discutată. Dar șocul războiului din lumea occidentală, de la imagini cu refugiați la imagini cu bombardamente, tancuri și orașe distruse, este și unul pentru cunoaștere. Ca într-un adevărat exercițiu de *externalizare*, oamenii au crezut timp de aproape trei decenii că aceste probleme sunt abordate de sociologie, științe politice, relații internaționale, studii strategice și de securitate, științe militare și diplomatie. Societatea occidentală s-a văzut cumva îndepărtată de astfel de preocupări: nu au existat oameni care au studiat aceste probleme și au acționat pentru a împiedica astfel de lucruri să se repete? Deci, ce am învățat noi, ca sociologi, din ceea ce se întâmplă în Ucraina?

> Un punct de vedere din România și relevanța NATO

De la intrarea României în NATO și UE, românii au fost în mod constant printre cele mai pro-NATO, pro-UE și pro-americe popoare din UE, ceea ce a fost confirmat de atacul Rusiei asupra Ucrainei. De fapt, principala critică globală la adresa NATO în ultimii ani a fost aceea că într-un mediu de securitate relativ stabil, în care amenințările nu mai sunt reprezentate de state, ci mai degrabă de conflicte asimetrice cu actori nestatali (de exemplu, terorismul), sau de cazuri izolate ale statelor care se „ceartă” cu

ordinea internațională, un colos precum NATO devine inutil. Atacul Rusiei asupra Ucrainei, deși nu a fost recunoscut oficial în Rusia ca război, a restabilit relevanța NATO ca garant al securității statelor membre și a compromis ideea de nealiniere (a se vedea Finlanda și Suedia).

> Partide împotriva sistemului

În ultimii ani, Europa a asista la apariția unor partide antisistem mai mult sau mai puțin de succes, multe dintre ele având anumite dimensiuni populiste, suverane sau eurosceptice. Pandemia și eforturile statelor europene de a o ține sub control au oferit o platformă pentru aceste mișcări, majoritatea fiind anti-vaccin și anti-restricții sau neagă existența pandemiei. În România, invazia rusă a Ucrainei a redus atractivitatea unor astfel de mișcări antisistem și a crescut popularitatea NATO și a UE.

Au existat multe speculații cu privire la apropierea mișcărilor antisistem de Rusia sau de temele propagandei ruse – deși acest fapt este extrem de complex și greu de demonstrat. În ultimele trei luni, s-a constatat că relația acestor mișcări cu războiul este atipică: de la neabordarea publică a problemei războiului, până la afirmarea că Ucraina nu este foarte democratică (de parcă acest fapt ar putea schimba faptul că Rusia este în mod clar agresorul în acest război); de la reducerea empatiei cu victimele războiului la o preocupare pentru minoritatea română din Ucraina, până la relativizarea identificării agresorului. Așadar, războiul din Ucraina este un adevărat test pentru partidele antisistem și slăbiciunea lor încă de neînțeles pentru Rusia lui Putin.

> Realismul se răzbună

După 1990, sociologia relațiilor internaționale a trăit într-o anumită paradigmă de sfârșit de istorie: marile războaie s-au terminat, chiar și cele reci; liberalismul triumfase asupra realismului. Au mai fost războaie unice, explicate prin probleme locale sau regionale; dar lumea devenise unipolară, cu o serie de puteri mediocre incapabile să conteste SUA, paradigma *singuratică a superputerii*. După 11 septembrie 2001, scenariul părea să fi fost rescris, dar doar aparent. A apărut un nou adversar (terorismul), o axă a răului întreținută de actorii statali; iar contestarea ordinii mondiale, luptele armate etc. au devenit acte de delincvență, nu război.

>>

„Caracterul multiparadigmatic al științelor sociale se poate dovedi a fi o calitate excepțională dacă știm să o folosim atunci când înțelegerea lumii este mai importantă decât validarea ipotezelor noastre”

Sistemul internațional nu mai era cel pașnic (deși contrazis de atâtea ori de războaie unice) imaginat după 1990. Apăruse un inamic asimetric și neconvențional dar militar vorbind, lumea nu era în mare pericol, teama de război generalizat era nesemnificativă în Occident, iar SUA/NATO erau încă superputerea centrală a sistemului internațional. Sistemul era încă liberal. Președintele american G.W. Bush a spus că România va deveni *puntea către noua Rusie*. În spatele puterii militare și economice a lumii occidentale se afla factorul puterii blânde. Occidentul se extindea deoarece avea țări-candidate care îi băteau la ușă.

Însă realismul era pe cale să provoace daune. După 2010, China nu a mai putut fi ignorată ca putere economică. Aproximativ în același timp, nici Rusia, nici China nu păreau dispuse să „consimtă” ordinii mondiale din ultimii douăzeci de ani. Dacă ne uităm îndeaproape la Rusia, vedem invazia sa în Georgia în 2008; la începutul anilor 2010, unele încercări majore ale Rusiei de a opri o posibilă schimbare euro-atlantică a Ucrainei și Moldovei; în 2014, rebeliunea Donbass cu sprijinul Rusiei, urmată de anexarea Crimeei de către Rusia. În Occident, oamenii nu mai vedeau posibilitatea unui război în Europa, astfel că aceste episoade au trecut cu relativă ușurință. Rusia nu mai era țara care era înainte de 2010, începea să fie văzută ca un potențial agresor, dar menținerea ordinii mondiale a prevalat.

În februarie 2022, invazia rusă a Ucrainei izbucnește ca un act clar de agresiune care este de neînțeles pentru publicul larg. Ideea că orientarea Ucrainei către Occident face Rusia vulnerabilă în fața NATO și UE este greu de înțeles din punct de vedere moral: 2014 a marcat o ruptură definitivă între Rusia și Ucraina. Sprijinul public rus pentru război este uluitor. Dar un expert poate recunoaște adoptarea unei paradigme realiste și o respingere a liberalismului care părea să fi câștigat dezbaterile interparadigmaticelor privind relațiile internaționale după aproape 100 de ani de competiție teoretică.

În plus, războiul, cu rachetele, tancurile, căștile și mitralierele sale – ca în documentarele și filmele despre războaie de acum 50 de ani – au arătat clar că războiul nu a dispărut. Nici armele nucleare, despre care teoria relațiilor internaționale nu mai vorbea din 1990, nu au dispărut. Nici măcar teoria din spatele fenomenului nu este nouă. Decenii de relații internaționale și studii de securitate par să fi fost irosite, de parcă ne-am întoarce la războiul din Coreea și la criza rachetelor din Cuba.

Pe scurt, ne aflăm într-o dilemă clasică de securitate. NATO nu este direct implicată în Ucraina, dar este în alertă maximă. Unde se va opri Rusia? Frica de război este la cel mai înalt nivel din 1990 în Europa de Est. Războiul modern nu este diferit de cel din trecut: nu este economic, nu este online, nu este civilizat, nu protejează civilii. Războiul modern este cât se poate de clasic, dar mai distructiv. Politicienii, militarii, analiștii și publicul larg au trăit cu toții într-un confort iluzoriu timp de două decenii. Să nu uităm că știrile false și propaganda rusă au fost discutate de ani de zile, mai ales după 2014, dar majoritatea au folosit termenul de „război cibernetic” pentru acest fenomen, de parcă ar înlocui războiul adevărat. Acum vedem că știrile false fac ceea ce propaganda a făcut întotdeauna: au pregătit terenul pentru un adevărat război și acum ajută la gestionarea acestuia.

> Să nu uităm de Moldova

Dacă luăm în considerare războiul din Ucraina din perspectivă românească, trebuie să amintim Moldova. Sunt cunoscute sensibilitățile României cu privire la Republica Moldova și legăturile identitare corespunzătoare. Când zărrile din 1990 au fost aruncate, Moldova a rămas din nou de cealaltă parte a „zidului”, în timp ce România avea un singur proiect politic coerent: integrarea euro-atlantică. Și se pare că proiectul a funcționat. Una dintre temerile actuale este legată de o posibilă extindere a conflictului din Transnistria și Republica Moldova (nemaiauzit până acum). Moldova este probabil cel mai bun exemplu de stat prins în offside de convingerea că neutralitatea este de folos. Este o încercare de pragmatism: Moldova a încercat timp de 30 de ani să mențină o relație funcțională cu UE/România și, de asemenea, cu Rusia.

Pe scurt, cred că prima obligație a cercetătorilor este să înlocuiască pretinderile de a prezice viitorul cu accent pe scenarii probabile la care să poată găsi răspunsuri adecvate. Nu este prima dată în istorie când realitatea nu se potrivește cu teoria. Până la urmă, principalul defect al științelor sociale – caracterul lor multiparadigmatic – se poate dovedi a fi o calitate excepțională dacă știm să o folosim atunci când înțelegerea lumii este mai importantă decât validarea ipotezelor noastre. ■

Adresă de corespondență: Darie Cristea <darie.cristea@sas.unibuc.ro>

> De ce avem nevoie de date intersecționale comparative despre LGBT+

de **Sait Bayrakdar**, King's College London, Regatul Unit și **Andrew King**, Universitatea din Surrey, Regatul Unit

Înțelegerea inegalităților este esențială pentru elaborarea unor politici informate care să îmbunătățească viața persoanelor LGBT+.

Foto credit: Sait Bayrakdar.

In pofida unor progrese semnificative înregistrate în multe țări europene în ultimele decenii, cercetările arată că inegalitățile cu care se confruntă persoanele lesbiene, gay, bisexuale, trans și indivizii cu alte sexualități și genuri diferite (LGBT+) persistă. Multe persoane se confruntă cu această discriminare într-o diversitate de medii sociale, locuri de muncă și spații publice sau atunci când accesează serviciile publice.

> Limitări actuale ale datelor privind inegalitatea

Înțelegerea amplitudinii acestor inegalități este esențială pentru elaborarea unor politici publice informate în vederea îmbunătățirii vieții persoanelor LGBT+. Cu toate acestea, până de curând, nu au fost disponibile surse de date care

să le permită decidenților politici să dobândească o astfel de cunoaștere. Până în al doilea deceniu al acestui secol, multe sondaje nu au colectat în mod constant informații privind orientarea sexuală sau identitatea de gen; și chiar și astăzi, multe sondaje importante încă nu includ întrebări privind identitatea de gen.

Aceste limitări ale datelor au restrâns posibilitățile de a face comparații între țări cu privire la prevalența inegalităților LGBT+: încercările de a colecta date din sondaje au rămas în mare parte în interiorul granițelor naționale. Deseori, cercetătorii au limitat colectarea datelor la propria țară și au explorat experiențele și inegalitățile în cadrul contextelor legislative, socioeconomice, politice și culturale naționale. Fără îndoială, aceste date colectate la nivel național sunt

>>

importante și utile. Cu toate acestea, astfel de decizii metodologice, adesea limitate de considerente practice și locale, nu contribuie la extinderea înțelegerii noastre privind inegalitățile LGBT+ în scenarii mai largi. Studiile care utilizează date dintr-o singură țară adesea nu permit cercetătorilor să examineze modul în care informațiile contextuale la nivel de țară pot avea un impact asupra inegalităților LGBT+. În timp ce efectele unor intervenții în domeniul politicilor publice pot fi evidențiate cu ajutorul datelor longitudinale, factorii contextuali care sunt încorporați în procesele societale pe termen lung sunt greu de surprins chiar și în studiile de panel relativ îndelungate.

> De ce datele ar trebui să fie comparative și intersecționale

Adoptarea unei abordări comparative, prin care se explorează inegalitățile între țări, ne permite să înțelegem modul în care factorii contextuali pot modela inegalitățile și comportamentele discriminatorii împotriva comunității LGBT+. Acest lucru ar trebui să fie considerat important atât din punct de vedere sociologic, cât și din perspectiva elaborării politicilor publice. Este semnificativ din punct de vedere sociologic, deoarece mută accentul de la factorii individuali la factorii contextuali și evidențiază barierele structurale în calea egalității. Din perspectiva elaborării politicilor publice, indică modul în care o țară se situează în comparație cu altele în încercarea de a crea rezultate favorabile. Și, prin urmare, evidențiază domeniile în care guvernele și alte organizații nu reușesc să pună în aplicare politici publice eficiente și aspectele asupra cărora trebuie să se concentreze.

Cu toate acestea, există o altă problemă. Atunci când sondajele nu colectează date detaliate privind identitățile sociale, cum ar fi sexualitatea și identitatea de gen, nu numai că cercetătorii nu pot realiza comparații între națiuni, dar nici între diferențele dintre grupuri sau luând în considerare ceea ce sunt denumiți adesea „factori intersecționali”: diferențe în interiorul și între persoanele LGBT+ în funcție de o serie de caracteristici, cum ar fi clasa socială, etnia, religiozitatea, abilitățile etc. Este important ca aceste diferențe intersecționale să fie înțelese pentru a crea politici publice mai incluzive care să deservească tuturor persoanelor din comunitățile LGBT+.

> Un studiu comparativ și intersecțional promițător

Pentru a aborda aceste probleme, am aplicat o abordare comparativă intersecțională în cadrul proiectului [CILIA-LGBTQI+](#) (*Comparing Intersectional Life Course Inequalities amongst LGBTQI+ Citizens in Four European Countries*). La începutul proiectului nostru, care s-a desfășurat în Anglia, Germania, Portugalia și Scoția, am analizat literatura de specialitate și am realizat o cartografiere a datelor pentru a identifica deficiențele în cunoștințele intersecționale comparative. Am constatat că aveam nevoie de un set de date care să ne permită să facem comparații transnaționale și intersecționale, dar sursele relevante erau foarte limitate. Sondajul Uniunii Europene privind lesbienele, homosexualii, bisexualii și transsexualii ([EU LGBT Survey](#)), realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE, a fost, totuși, foarte util în această privință. Acesta cuprinde informații de la persoane

LGBT din 28 de țări europene și ia în considerare evenimentele de viață, experiențele discriminatorii și caracteristicile demografice ale acestora. Designul său comparativ și întrebările detaliate privind experiențele și incidentele privind persoanele LGBT ne-au oferit o ocazie unică de a explora intersecțiile dintre diverse comunități, folosind o abordare comparativă care acordă atenție contextului național.

> Câteva rezultate comparative și intersecționale

[Analiza](#) acestor date ne-a permis să examinăm probabilitatea de a avea experiențe de discriminare, hărțuire și violență în Germania, Portugalia și Regatul Unit. Analiza a arătat unele diferențe izbitoare între persoanele lesbiene, gay, bisexuale și trans din cele trei țări. De exemplu, în timp ce indivizii trans par a fi mai susceptibili de a se confrunta cu incidente de discriminare, hărțuire și violență în toate cele trei țări, femeile lesbiene sunt mai susceptibile de a se confrunta cu discriminare și hărțuire decât bărbații gay, deși bărbații gay sunt mai susceptibili de a se confrunta cu violență. În general, experiențele LGBT par a fi foarte diverse, iar acest lucru merită mai multă atenție în elaborarea politicilor publice.

În plus, există și diferențe interesante între cele trei țări. În timp ce persoanele transsexuale constituie grupul cel mai probabil să raporteze cazuri de discriminare, hărțuire și violență în Regatul Unit, violența împotriva lor este, de asemenea, cea mai răspândită în această țară. De asemenea, bărbații homosexuali au mai multe șanse de a deveni victime ale violenței în Regatul Unit, decât în Germania sau Portugalia. Alte caracteristici socio-demografice sunt, de asemenea, importante în modelarea experiențelor persoanelor LGBT. De exemplu, apartenența la o minoritate etnică sau existența unei dizabilități sporesc probabilitatea de a fi supus violenței în toate cele trei țări, în timp ce resursele economice sporite (măsurate prin venitul gospodăriei) par să reducă probabilitatea de a fi supus violenței în Germania și în Regatul Unit, dar nu și în Portugalia.

> Cum se poate avansa în materie de politici publice

Astfel de diferențe nuanțate merită atenție, deoarece ele implică faptul că factorii contextuali, atât în interiorul țărilor, cât și între țări, influențează experiențele persoanelor LGBT. Prin urmare, avem nevoie de mai multe date care să ne permită să examinăm inegalitățile LGBT în mod comparativ și intersecțional. Prin aceasta ne referim la faptul că înțelegerea modurilor extrem de nuanțate în care studiul nostru arată că discriminarea, hărțuirea și violența afectează persoanele LGBT reprezintă un prim pas către elaborarea de politici publice proactive, în opoziție cu o politică publică pur și simplu reactivă. De asemenea, acest lucru va permite o abordare a egalității care să nu se limiteze la legislația în sine, ci să înțeleagă modul în care interacțiunea dintre factorii structurali și contextuali modelează viața persoanelor LGBT. ■

Adrese de corespondență:
Sait Bayrakdar <sait.bayrakdar@kcl.ac.uk>

> Cine știe?

Recunoaștere, citare și nedreptate epistemică

de **Jana Bacevic**, Universitatea din Durham, Regatul Unit

Foto credit: Pixabay 2016.

In multe privințe, profesia academică devine tot mai diversă. Începând cu 1990, femeile au constituit majoritatea studenților de la nivel de licență și masterat la nivel global. În UE, femeile reprezintă 54% dintre studenții de la licență, 58% dintre studenții de la masterat și 48% dintre absolvenții de la nivel de doctorat, dar ele reprezintă în continuare doar 24% dintre profesori. Cercetătorii aparținând minorităților etnice sunt subreprezențați în întreaga profesie academică: în Regatul Unit, de exemplu, cercetătorii de culoare sau aparținând minorităților etnice ocupă doar 7,3% din posturile de profesor.

> Relația dintre educație, cunoaștere și justiție socială

În ultimii ani, aceste inegalități au devenit din ce în ce mai vizibile, datorită, în parte, campaniilor de decolonizare a programei de studiu și a unei conștientizări tot mai mari a relației dintre educație, cunoaștere și justiție socială. Și totuși, relația dintre inegalitățile sociale și epistemice este profundă și trebuie să ne uităm nu doar la cine studiază sau predă în

clasele noastre, ci și la sursele noastre de cunoaștere, inclusiv la listele de lecturi: Ale cui voci sunt reprezentate? Ale cui cunoștințe sunt încadrate ca fiind relevante – și pentru ce?

Conceptul de nedreptate epistemică surprinde modul în care inegalitățile sociale – de exemplu, cele de gen și de etnie/ rasă – modelează cine poate fi recunoscut ca posesor valid/ credibil de cunoaștere. Formalizat de Miranda Fricker, conceptul a fost influențat de filosofi, epistemologi feminiști și alți cercetători care studiază diferite forme de „exces de credibilitate” sau „deficit de credibilitate”: diferențe în modul în care formele de prejudecată bazate pe identitate influențează receptarea și interpretarea pretențiilor de cunoaștere. De exemplu, cine e considerat „martor credibil” în instanță depinde de modul în care sunt percepute clasa, genul, vârsta, statutul și etnia/ rasa acestuia – adesea în detrimentul grupurilor marginalizate sau dezavantajate din punct de vedere istoric.

Cu toate acestea, aceste inegalități nu există doar la nivelul contribuțiilor individuale la cunoaștere. Ele sunt parte integrată

>>

și în modul în care cunoașterea este produsă, măsurată, evaluată și transferată; cu alte cuvinte, din economia politică globală a producției de cunoaștere. În acest sens, întrebarea nu este doar cine poate fi considerat deținător de cunoaștere validă, ci și despre ce poate fi considerat că ar cunoaște. În calitate de teoretician social și sociolog al cunoașterii, mă refer la acest aspect ca fiind relația dintre subiecții epistemici (cei care știu) și obiectele epistemice (ceea ce știu).

> Reproducerea inegalităților sociale în mediul academic

În cartea *Epistemic injustice and epistemic positioning: towards an intersectional political economy*, am dezvoltat conceptul de poziționare epistemică pentru a arăta cum judecățile referitoare la cei care dețin cunoașterea influențează judecățile despre obiectele cunoașterii – și vice-versa. Un exemplu bine cunoscut este atunci când afirmațiile cu privire la cunoaștere ale femeilor sunt considerate de ordin „emoțional” sau deduse „din experiență”, în timp ce cele făcute de bărbați sau de cercetătorii majoritari sunt clasificate ca fiind „teoretice” sau „generale”. Dar există și forme mai sistematice și mai insidioase de discreditare cum ar fi, de exemplu, dublarea teoriei rasiale critice sau a oricărui alt tip de cercetare a cunoașterii bazate pe identitate cu studiile care ridică nemulțumiri cu referire la societate (eng. *Grievance studies*). Eu denumesc acest fenomen limitare (*bounding*), deoarece *limitează* pretențiile de cunoaștere la experiența personală (sau la „nemulțumirile”) subiecților lor, mai degrabă decât să le încadreze ca fiind contribuții egale la cunoașterea științifică.

Al doilea tip de poziționare, „domenializarea” (*domaining*), este strâns legat de primul: este atunci când contribuțiile la cunoaștere ale anumitor tipuri de cunosători sunt asociate cu *domenii* sau discipline pe baza identității vorbitorului. De exemplu, femeile care participă la paneluri academice contribuie adesea la perspectiva „de gen” sau „feministă” asupra subiectului, în timp ce cercetătorii de culoare și cei aparținând minorităților sunt invitați să vorbească „despre rasă”. Ceea ce complică lucrurile este faptul că aceste forme de poziționare sunt adesea folosite în mod strategic de către cercetători pentru a naviga în rețelele de patronaj și de recunoaștere academică. Dar ele impun, de asemenea, o limită artificială cu privire la cine poate fi considerat a ști despre ce: în timp ce cercetătorii minoritari sunt de obicei încadrați ca experți într-un element al identității sau al moștenirii lor, cercetătorii albi și „neetichetați” pot fi experți în orice domeniu. Acest lucru conferă capitalului lor academic un caracter semnificativ mai convertibil: ai mai multe șanse de a fi angajat dacă poți preda mai multe subiecte, decât dacă ești expert într-un singur domeniu. Împreună cu *limitarea*, adică tendința de a reduce pretențiile de cunoaștere la identitatea celor care o produc, acest lucru contribuie la reproducerea inegalităților sociale în mediul academic.

> Efectul Matei

Cu toate acestea, succesul în profesia academică nu este doar rezultatul recunoașterii competențelor în contexte adecvate; adesea este vorba de a fi recunoscut sau creditat. Femeile și cadrele universitare aparținând minorităților se confruntă adesea cu cea de-a treia formă de poziționare:

neatribuirea – munca lor este utilizată, dar fără a fi citată sau creditată corespunzător. Uneori, acest lucru degenerază până la o „însușire” în toată regula, în care creditul este atribuit altcuiva – acest *cineva* fiind adesea bărbat, alb, cu rang înalt și privilegiat. Bineînțeles, avem un nume pentru acest lucru în sociologie: efectul Matei.

Atribuit de obicei lui Robert Merton, „efectul Matei în știință” (numit astfel după Evanghelia după Matei: „Căci celui ce are i se va da și mai mult și va avea din belșug, dar celui ce nu are i se va lua chiar și ceea ce are”) descrie tendința ca meritele pentru descoperirile științifice să revină celui cu rangul cel mai înalt și care este cel mai recunoscut om de știință din echipă. În 1993, Margaret Rossiter a inventat un termen înrudit, *efectul Matilda*, pentru a conceptualiza tendința ca meritele să revină mai degrabă bărbaților decât femeilor. Dar puțini sociologi știu că, probabil, cel mai faimos caz al ambelor efecte Matilda și Matei este, tocmai, *efectul Matei*.

Publicat pentru prima dată sub numele lui Merton în “The Matthew Effect in Science” în revista *Science*, conceptul efectului Matei a fost dezvoltat în comun de Merton și Harriet Zuckerman, ale cărei cercetări asupra laureaților Premiului Nobel au furnizat materialul empiric cheie pentru acest studiu. Merton, de fapt, a recunoscut explicit acest lucru în a doua și a treia ediție a lucrării “The Matthew Effect”, afirmând într-o notă de subsol că „s-a bazat pe interviul și pe alte materiale ale studiului Zuckerman într-o asemenea măsură încât, în mod clar, lucrarea ar fi trebuit să apară sub semnătură comună” și că „un simț suficient de justiție distributivă și comutativă impune să recunoaștem, chiar dacă cu întârziere, că a scrie o lucrare științifică și academică nu este un motiv suficient pentru a ne desemna pe noi înșine ca fiind singurul autor al acesteia”. Și totuși, acest lucru nu a schimbat modul în care este amintit conceptul: majoritatea sociologilor, până în ziua de azi, încă îl creditează pe Merton pentru inventarea termenului.

> Cerințele justiției epistemice

Acest lucru sugerează că afirmațiile tardive de recunoaștere a autoratului nu pot inversa efectele pe termen lung ale nedreptății epistemice. Femeile și cadrele universitare aparținând minorităților cer recunoaștere, dar cele două categorii sunt adesea considerate ca fiind agasante, agresive sau neînsemnate. *Limitarea* și *domenializarea* facilitează justificarea excluderii cuiva din lista de referințe – dacă cercetarea acestuia a vizat doar un anumit obiect (universitățile, de exemplu, mai degrabă decât puterea) sau dacă s-a bazat în principal pe *experiență* (mai degrabă decât, să zicem, pe teoretizare) și, în special, dacă este *meschin* în această privință.

Pe măsură ce profesiile noastre și listele de lectură continuă să se diversifice, trebuie să rămânem atenți la tendința nu doar de a exclude, ci și de a poziționa anumiți cercetători și lucrările lor ca fiind mai puțin importante, valide sau aplicabile. Dreptatea epistemică necesită ca fiecare dintre noi să își facă treaba și să primească credit pentru munca pe care o face. ■

Adresă de corespondență: Jana Bacevic <jana.bacevic@gmail.com>

> Corpuri profitabile și mobilități de îngrijire în Europa Centrală și de Est

de **Petra Ezzeddine**, Universitatea Charles din Praga, Republica Cehă și **Kristine Krause**, Universitatea din Amsterdam, Țările de Jos

Peisajele transnaționale de îngrijire necesită atât corpuri care au grijă, cât și corpuri care sunt îngrijite. Foto credit: Line Mörat.

Contextele îngrijirii se schimbă rapid în țările care fac parte din Grupul de la Visegrad (Republica Cehă, Slovacia, Polonia și Ungaria), din cauza marketizării generale a regimurilor de îngrijire, a emigrării, a schimbărilor în relațiile de gen și a unei populații din ce în ce mai îmbătrânite. Aceste evoluții conduc la noi complexități și la o diversificare a sectorului îngrijirii, format din diferiți actori economici (inclusiv din sectorul spa și turism), afectând în același timp rolul atât al familiei, cât și al statului. În plus, furnizarea de servicii de îngrijire este pusă la încercare din cauza decalajelor create de emigrarea femeilor pe piețele de îngrijire din țările europene mai bogate. Legat de acest fenomen, deși implică mult mai puține persoane, este mișcarea persoanelor în vârstă în direcția opusă, către țări în care costurile de îngrijire sunt cu aproximativ două treimi mai mici decât în țările vecine mai scumpe.

În cadrul proiectelor noastre actuale de cercetare *Transnational care landscapes in Central Europe: Privatization, marketization and overlapping mobilities* și [Relocating Care within Europe](#), investigăm aceste două mobilități de îngrijire interdependente: lucrătorii migranți din domeniul îngrijirii, din țările din Europa Centrală și de Est în Germania, și fenomenul minuscul, dar emblematic, al relocării persoanelor germane în vârstă în centre de îngrijire din țările care aparțin Grupului de la Visegrad. Ambele tendințe pot fi înțelese ca fiind complice la generarea de profit: extragerea de forță de muncă de la corpurile „muncitoare” (forța de muncă migrantă) și „drepturi” de la corpurile vârstnicilor fragili.

> Reproducerea socială, cetățenia socială și corpul

În ciuda centralității sale în reproducerea socială și în cetățenia socială, corpul este ușor de trecut cu vederea. Cu toate acestea, el reprezintă intersecția primară în care se întâlnesc dinamici potențial pline de tensiuni la cea mai mică scară: corpul trebuie să fie hrănit, spălat, îmbrăcat și odihnit. Pentru ca trupul unui lucrător să poată lucra, alte trupuri trebuie să furnizeze servicii.

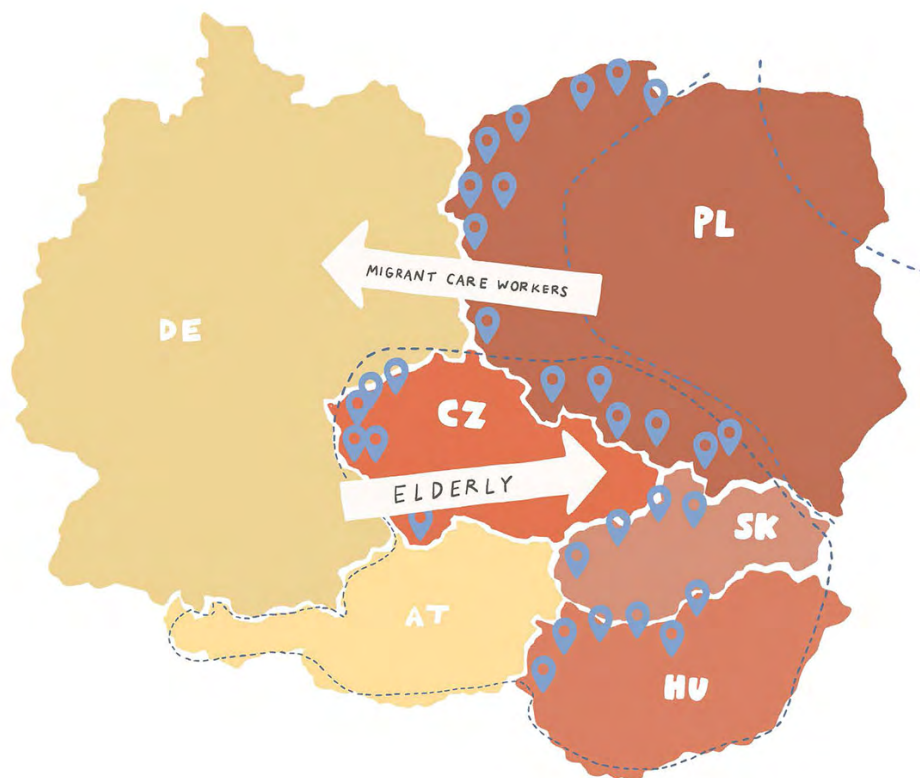
Reproducerea socială este un termen dezvoltat de feministele marxiste pentru a surprinde toată munca invizibilă care este necesară pentru a repara, menține și susține viața de zi cu zi a societăților, inclusiv relațiile sociale și întreținerea mediilor în care trăiesc oamenii. Într-un sens similar, cetățenia socială denumeste dreptul la protecție socială și educație care ar trebui să le permită oamenilor să devină și să rămână cetățeni sănătoși și bine educați.

Prin urmare, reproducerea socială și cetățenia socială sunt strâns legate între ele. Ambele participă la reproducerea sistemelor și infrastructurilor mai largi necesare pentru a face posibilă „viața” și funcționarea unei societăți, inclusiv munca de îngrijire. Atunci când corelația dintre cele două se schimbă, apare o problemă de reproducere socială; așa cum se întâmplă atunci când persoanele în vârstă sunt mutate pentru a fi îngrijite, lucru care poate fi văzut ca pe o relocalizare a cetățeniei sociale. În încercarea de a înțelege peisajul mobilităților de îngrijire în Europa, folosim ambii termeni, reproducerea socială și cetățenia socială, ca instrumente analitice.

> Peisaje ale mobilităților de îngrijire în Europa Centrală și de Est

Externalizarea serviciilor de îngrijire în Europa Centrală și de Est (ECE) și apariția infrastructurilor private de îngrijire sunt legate de migrația forței de muncă în diferite moduri, atât prin mobilități din trecut, cât și din prezent. De exemplu, lucrătorii polonezi migranți din domeniul îngrijirii care au lucrat în Germania se numără acum printre fondatorii caselor de îngrijire private din Polonia și sunt, de asemenea, căutați ca personal datorită experienței lor profesionale și a cunoștințelor lingvistice. Agențiile de recrutare s-au dezvoltat și oferă servicii de intermediere pentru familii, punându-le în legătură cu casele de îngrijire din regiune. În plus, persoanele în vârstă din centrele private de îngrijire din țările din grupul de la Visegrad sunt adesea părinții unor copii care au migrat

>>

Procesele de relocare a îngrijirii în Europa.
Foto credit: [ReloCare](#).

pentru a munci în altă țară, câștigând astfel suficient pentru a plăti îngrijirea părinților lor în țara de origine. În alte cazuri, vârstnicii sunt ei înșiși migranți întorși în țară care, după ce și-au petrecut viața profesională în Austria sau Germania, au câștigat dreptul la asigurări în aceste țări și, prin urmare, își pot permite să beneficieze de îngrijire privată. Aceste cazuri sporesc complexitatea problematicii cetățeniei sociale în statele europene ale bunăstării.

În statele din Grupul de la Visegrad, emergența centrelor de îngrijire private pare să fie direct legată de exodul din domeniul de îngrijire cauzat de emigrație, după cum ilustrează un exemplu din cercetarea noastră. Într-un centru de îngrijire situat la doar 2 km de Germania, în Republica Cehă, cetățenii vârstnici germani și cehi sunt îngrijiți împreună. Cu toate acestea, îngrijirea lor nu este asigurată de lucrătorii cehi, deoarece aceștia au părăsit piața cehă pentru un loc de muncă în domeniul îngrijirii mai bine plătit în Germania; locurile de muncă sunt ocupate, la rândul lor, de lucrătorii migranți din Ucraina și Republica Moldova.

Un alt caz de suprapunere a mobilităților poate fi observat în cazul lui Roberto, care a suferit un accident vascular cerebral și nu mai poate trăi singur. Copiii lui, care nu-și puteau permite o casă de îngrijire în Germania, l-au mutat într-un centru de îngrijire din Polonia, care își promovase serviciile pentru seniorii din Germania. Cu toate acestea, Roberto nu era originar din Germania: se mutase acolo din Italia ca tânăr „muncitor invitat”, a rămas, și-a întemeiat o familie și a îmbătrânit acolo. Copiii săi, la fel ca în multe alte familii germane, s-au confruntat cu problema de nu a ști ce să facă într-un sistem de îngrijire care se bazează pe o asigurare obligatorie de îngrijire care trebuie „completată” de pensii și fonduri familiale. În centrul de îngrijire polonez, Roberto a încercat să își folosească cunoștințele rudimentare

de germană, iar Paula, o femeie în vârstă din Polonia, traducea uneori pentru el. Aceasta a crescut într-o zonă fostă germană din sud-vestul Poloniei și vorbea ambele limbi. Aceste două persoane vârstnice care se întâlnesc într-un centru de îngrijire privat din Polonia exemplifică complexitatea reproducerii sociale și a cetățeniei în Europa de astăzi. Acest lucru arată că, alături de mișcările actuale de migrație, frontierele fluctuante și dislocările istorice de după cel de-al Doilea Război Mondial joacă în continuare un rol.

> Concluzie

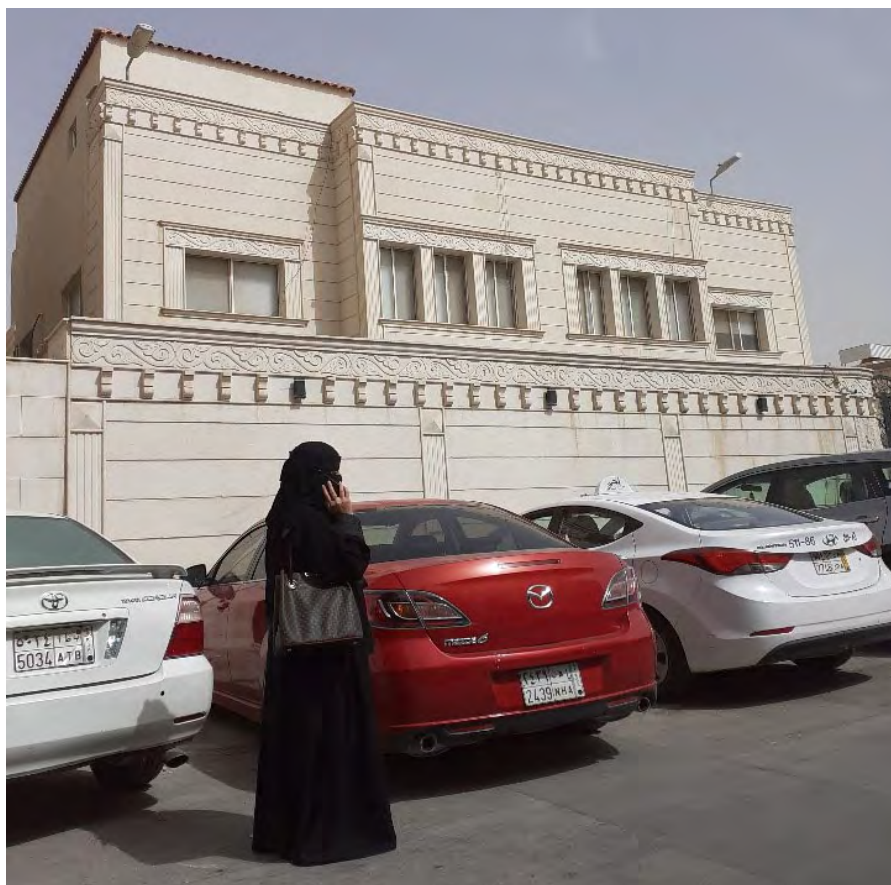
Peisajele transnaționale din domeniul îngrijirii din Europa Centrală extrag profituri atât de la corpurile care îngrijesc, cât și de la corpurile care sunt îngrijite. Putem observa reproducerea socială translocală în această regiune, reflectată prin două fenomene interrelaționate: (1) transnaționalizarea îngrijirii datorită emigrării lucrătorilor (femei) din domeniul îngrijirii, ceea ce duce la un „deficit de îngrijire” în țările lor de origine; (2) fenomenul invers, mult mai mic ca amploare și anvergură, al externalizării îngrijirii, prin care persoanele în vârstă sunt relocate în locuri în care costurile pentru îngrijire reprezintă aproximativ o treime din cele din țările de origine. Ambele fenomene influențează modul în care conceptualizăm drepturile și reproducerea socială, în ceea ce privește cetățenia socială europeană și regimurile de îngrijire. Susținem că aceste mobilități de îngrijire evidențiază modul în care corpul este implicat, dar neglijat, în criza reproducerii sociale și a cetățeniei sociale în Europa și în geografiile sale inegale de bunăstare. ■

Adrese de corespondență:
Petra Ezzeddine <Petra.Ezzeddine@fhs.cuni.cz>
Kristine Krause <k.krause@uva.nl>

> Muncă domestică intermediată: piața Sri Lanka – Arabia Saudită¹

de **Wasana Handapangoda**, Johannes Kepler University Linz, Austria

Angajatoare saudită.
Foto credit: Wasana Handapangoda.

De la începutul anilor 1980, femeile din Sri Lanka au migrat în număr mare ca lucrătoare domestice în Golful Arabiei, regiune bogată în petrol. Acest exod de forță de muncă a fost un rezultat al reformelor de liberalizare economică din Sri Lanka din 1977 și al boom-ului petrolier arab din 1973, care a deschis o piață abundentă pentru munca domestică plătită în contextul globalizării. În prezent, munca domestică migrantă a devenit unul dintre principalele exporturi ale Sri Lankăi în ceea ce privește contribuția la câștigurile valutare. Dintre importatorii de forță de muncă domestică din Golf, Arabia Saudită rămâne foarte importantă, Sri Lanka și Arabia Saudită realizând un schimb reciproc avantajos de tip cumpărător-vânzător și de lungă durată pe piața globală a serviciilor de îngrijire. Sri Lanka poate fi astfel identificată ca un intermediar transnațional de forță de muncă care tranzacționează forța de muncă internă în schimbul unui comision, care constă în remitențele lucrătorilor.

În procesul de mediere a îngrijirii, intermedieri de migrație privați joacă un rol central: majoritatea femeilor din Sri Lanka solicită asistența acestora pentru a găsi locuri de muncă domestică plătite în Golf. Acest articol prezintă o sinteză a intermedierii de îngrijire domestică de către intermediarii privați ai migrației pe piața de îngrijire din Sri Lanka și din Arabia Saudită, ca element constitutiv al economiei politice globale a îngrijirii. Articolul se bazează pe munca de teren efectuată în Sri Lanka și Arabia Saudită în 2019 și, respectiv, 2020.

> Procesul de intermediere a lucrătorilor domestici migranți

Procesul de mobilizare a îngrijirii domestice în coridorul de migrație Sri Lanka-Arabia Saudită implică intermediari privați ai migrației cu sediul atât în Sri Lanka, cât și în Arabia Saudită,

>>

care asigură legătura transnațională esențială între lucrătorii domestici migranți din Sri Lanka (LDMSL) și angajatorii saudiți în furnizarea comercializată a îngrijirii domestice.

În calitate de agenți de recrutare privați și externalizați de guvernele respective, acești intermediari privați ai migrației din Sri Lanka (agenți locali) și Arabia Saudită (agenți străini) organizează și facilitează mobilitatea lucrătorilor domestici migranți în mai multe moduri diferite. Procesul de mobilitate începe cu un „ordin de angajare” al unui angajator saudit pentru un lucrător domestic din cadrul lucrătorilor domestici migranți din Sri Lanka, lucrător plasat la un agent străin. Ulterior, agentul străin obține aprobarea obligatorie a comenzii de către Misiunea Sri Lankeză în Arabia Saudită și trimite comanda aprobată către agentul local, care o preia de acolo. După ce a obținut înregistrarea comenzii de către Biroul de Ocupare a Forței de Muncă în Străinătate din Sri Lanka (BOFMSL), agentul local încearcă să găsească lucrători domestici migranți aspiranți, îi filtrează și îi selectează pe cei care îndeplinesc criteriile, de exemplu, salariul, vârsta, experiența, cunoașterea limbii (arabă) și religia (musulman/ne-musulman). În cadrul căutării lucrătorilor domestici migranți aspiranți, serviciul monetizat din Sri Lanka al subagenților de la nivelul satelor se dovedește util în calitate de intermediar între autoritățile locale din oraș și lucrătorii domestici migranți aspiranți din sate, conectându-i prin intermediul spațiului geografic și social.

Aplicațiile candidaților selecționați sunt apoi trimise către agentul străin, din care angajatorul alege un lucrător domestic migrant care corespunde cel mai bine criteriilor sale. După confirmarea angajatorului, agentul local continuă procesul de mobilizare, ajutându-l pe lucrătorul domestic migrant să obțină aprobarea de la BOFMSL, precum și documentația necesară, inclusiv pașaportul, viza, certificatele medicale și de formare de la BOFMSL, precum și un contract de muncă pe doi ani. De asemenea, agentul local suportă biletul de avion al lucrătorului domestic migrant și un comision personalizat, toate costurile de recrutare fiind recuperate din taxa de agenție. În cele din urmă, după sosirea lucrătorului domestic migrant în Arabia Saudită, agentul străin îl/o primește la aeroport și îl/o încredințează angajatorului. Pe durata contractului, atât agentul local, cât și agentul străin trebuie să ofere lucrătorului domestic migrant serviciile de asistență necesare, de exemplu, intervenția în cazul în care acesta/aceasta este maltratată de către angajator.

Este interesant faptul că acest aranjament privatizat de muncă domestică plătită nu este ieftin. Implică o taxă de agenție locală de aproximativ 3500 de dolari pentru un lucrător domestic migrant din Sri Lanka. Această taxă a agenției locale este suportată de către agentul străin, care o recuperează din taxa de agenție plătită de angajator, echivalentă cu 5.500-6.500 de dolari pentru un lucrător domestic migrant din Sri Lanka. Astfel, onorariul agenției poate varia în funcție de factori precum vârsta, experiența, religia, cunoștințele lingvistice și referințele lucrătorului domestic migrant, care determină „prețul” acestuia/acesteia pe piața de îngrijire.

> Intermediarii privați ai migrației: facilitatori sau factori de risc?

Experiențele și rezultatele migrației lucrătorilor domestici migranți din Sri Lanka sunt condiționate în mod semnificativ de intermediarii privați ai migrației, locali și străini, care le oferă o resursă strategică în calitate de facilitatori ai călătoriilor lor în străinătate. Acestea fiind spuse, intermediarii privați ai migrației joacă un rol în precarizarea, dacă nu chiar în hiper-precizarea muncii domestice migrante, având în vedere că o majoritate covârșitoare a lucrătorilor domestici migranți din Sri Lanka provin din medii locale deja precarizate și sărace. Intermediarii sunt adesea responsabili de crearea unor condiții structurale care pun în pericol viața lucrătorilor domestici în circuitele de mobilitate, în primul rând în ceea ce privește taxele de agenție supraevaluate, dezinformarea și lipsa serviciilor de monitorizare. Dintre acestea, comisionul de agenție, adesea considerat excesiv și nerezonabil, este legat în mod explicit de crearea unei situații de muncă în regim de servitute/subordonare. Având în vedere că taxa de agenție este ridicată și este suportată de către angajator, pentru lucrătorii domestici migranți, aceasta induce o relație de servitute cu angajatorii lor și, în consecință, condiții de muncă nefavorabile în casele saudite.

Intermediarii privați ai migrației sunt „un rău necesar” pe piața transnațională de îngrijire din Sri Lanka și din Arabia Saudită. Pentru lucrătorii domestici migranți, aceștia sunt esențiali pentru realizarea traiectoriilor lor de migrație și a aspirațiilor de mobilitate socioeconomică. În mod similar, pentru statele aflate la ambele capete ale lanțului de îngrijire, aceștia servesc drept agenți de stabilitate socioeconomică și politică. Per ansamblu, intermediarii privați ai migrației caracterizează, aparent, un fenomen mereu prezent în coridorul de migrație Sri Lanka-Arabia Saudită.

> Concluzie

Intermedierea în domeniul îngrijirii domestice între Sri Lanka și Arabia Saudită reprezintă un exemplu ideal de pătrundere a pieței capitaliste în reproducerea socială și a neregulilor care decurg de aici. Pe o platformă a globalizării neoliberale, intermediarii privați ai migrației au reprezentat din ce în ce mai mult munca domestică ca fiind o marfă dezirabilă, declanșând astfel discursuri conflictuale privind potențialul economic și hiper-precaritatea. În acest sens, munca domestică prin intermediere a migranților pune sub semnul întrebării corectitudinea intruziunii mijloacelor instrumentale în domeniul reproductiv; totuși, ea dezvăluie în același timp posibilitatea unei uniuni între reproductiv și productiv în economia de îngrijire. ■

Adresă de corespondență: Wasana Handapangoda
<wasana.handapangoda@jku.at>

1. Aceasta se bazează pe proiectul 'Ideal' *Migrant Subjects: Domestic Service in Globalization*, finanțat de Fondul Austriac de Știință (FAS), Proiectul M 2724-G, Lise-Meitner-Grant, durata 11/2019-10/2022. Solicitant/conducător: Dr. Wasana Handapangoda și co-solicitant/mentor: dr. Prof. Dr. Brigitte Aulenbacher, Universitatea Johannes Kepler din Linz, Institutul de Sociologie, Departamentul pentru Teoria Societății și Analize Sociale.